

تحلیل گفتمان علمای شیعه در مواجهه با بحران کرونا

حسن بشیر^۱ / جواد صبوری کزج^۲

تاریخ دریافت مقاله: آبان ۱۴۰۰ تاریخ پذیرش نهایی: بهمن ۱۴۰۰

چکیده

فراگیری بیماری کرونا به عنوان یکی از مهم‌ترین پدیده‌های قرن بیست و یکم است که جهان را دچار تغییرات و چالش‌های بزرگی کرده است. در کشور ایران نیز فراگیری بیماری کرونا مسائل مختلفی را ایجاد کرده است؛ به عنوان مثال چالش نسبت بین دین و علم، پژوهش با هدف کشف گفتمان علمای شیعه کشور ایران پیرامون مسأله کرونا صورت پذیرفته است. این پژوهش مبتنی بر نظریه گفتمان و روش کیفی و به صورت تحلیل گفتمان پدام (روش عملیاتی تحلیل گفتمان) انجام گرفته است. مطالعه موردی علمای شیعه کشور ایران به ترتیب عبارتند از: آیت اله محمدتقی مصباح یزدی، آیت اله سیداحمد خاتمی، آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری، آیت اله کاظم صدیقی، آیت اله سیداحمد علم الهدی و آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری. برخی از نتایج این تحقیق عبارتند از: بیماری و بلا یک آزمون الهی است، خداوند بر مبنای حکمت کارها را انجام می‌دهد، دین ضامن رعایت اصول بهداشتی است، کرونا علاوه بر بعد بهداشتی دارای بعد تمدنی است. گفتمان علمای مذکور به صورت مستقل و تفصیلی مورد مطالعه و کشف قرار گرفته شده است.

واژگان کلیدی: علمای شیعه، گفتمان، پدام، کرونا.

۱- استاد دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد فرهنگ و ارتباطات، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)، پست الکترونیک: javadsabouri@yahoo.com

مقدمه

فراگیری بیماری کرونا، جهان را دچار تغییرات بزرگی در ابعاد مختلف زندگی کرده است و می‌توان این مسأله را به عنوان یکی از مهم‌ترین پدیده‌های قرن بیست و یک دانست. این پدیده تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم بر روی اقتصاد، سیاست، فرهنگ و اجتماع داشته است. برخی از این تغییرات و اثرات عبارتند از: تعطیلی و نیمه تعطیلی صنایع و بازارها که از جنبه اقتصادی موجب رکود شده است، نارضایتی مردم از سبک مدیریتی حکومت‌ها که منجر به تأثیر در صندوق‌های رای و همچنین اعتراضات مدنی گردیده است، تغییر سبک زندگی مردم و توجه مضاعف به عرصه ارتباطات مجازی به جای ارتباطات سنتی که مفهوم جهانی شدن مورد توجه قرار گرفته است و افزایش برخی نابه‌هنجاری‌ها مثل بیکاری که به عنوان مسأله اجتماعی مطرح شده است و همچنین موارد مختلف دیگری که می‌توان به طور تفصیلی بدان اشاره نمود.

مسأله کرونا در ایران نیز مشکلاتی را بوجود آورده است، اما آنچه مورد توجه این پژوهش است به بستر فرهنگ دینی مردم ایران و مسأله کرونا توجه دارد. در واقع موضوع کرونا، چالش‌هایی را پیرامون نهاد دین و مسأله کرونا در کشور ایران ایجاد کرده است که با توجه به جایگاه نهاد دین در ایران این مسأله جلوه بارز به خود می‌گیرد. نهاد دین جایگاه برجسته‌ای در کشور ایران دارد، به شکلی که در مواجهه با مسائل مختلف این نهاد نقش مهمی در تشریح و پاسخ‌گویی بدان‌ها داشته است. این موضوع ریشه در فرهنگ و تاریخ ایران زمین دارد. دین همواره در طول تاریخ کشور ایران به ویژه در تاریخ پس از اسلام نقش محوری و مهمی در زندگی مردم داشته است، این موضوع در تاریخ مدرن ایران و با انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ جلوه نوینی به خود گرفت. انقلاب اسلامی ایران که با هدف اسلامی سازی ابعاد مختلف زندگی مردم صورت پذیرفت، نقش و جایگاه نهاد دین در ایران را ارتقا بخشیده و بازسازی نمود.

در فراگیری مسأله کرونا بحثی مثل نسبت علم و دین مورد توجه افکار عمومی ایرانیان بوده است، برخی علم را در مقابل دین و برخی علم و دین را همسو با هم می‌دانند. به تعبیر دیگر مسأله کرونا محل نزاع گفتمان‌های مختلف در کشور ایران بوده که نهاد دین در این نزاع گفتمانی اهمیت بالایی داشته است. از سوی دیگر علمای تشیع به دلیل جایگاه بالایی که بین مردم مسلمان شیعه دارند، می‌توانند تأثیرات فراوانی بر روند بحران و چالش کرونا داشته باشند؛ در واقع نظرات و مواضع آن‌ها پیرامون مسائل مختلف همواره مورد توجه مردم بوده است. مسأله محوری این پژوهش کشف گفتمان علمای شیعه در کشور ایران پیرامون موضوع کرونا بوده است.

ادبیات نظری

این پژوهش مبتنی بر نظریه «گفتمان»^۱ است. گفتمان از ریشه لاتین *discurrere* گرفته شده که به اصطلاح *currere* (دویدن) مرتبط است. معنی اصلی این اصطلاح نوعی حرکت یا دویدن است. این ایده در کاربرد کنونی از اصطلاح *discourse* (گفتمان) برای اشاره به ارتباطات به مثابه داد و ستد اجتماعی به کار می‌رود. پس از رنسانس در فلسفه از اصطلاح گفتمان برای چارچوب‌بندی و رسانش مسائل نظری استفاده شد. فردینان دو سوسور به رغم تمرکز بر نشانه زبان شناختی، او نیاز به گشودن زبان شناسی برای تحلیل‌های فراتر از نشانه‌ها و جمله‌های منفرد را مطرح کرده است و بعدها جامعه‌شناسان و زبان‌شناسانی به این موضوع به صورت جدی پرداختند. (دونزباخ، ۱۳۹۸: ۲۰۳-۲۱۲)

یک تعبیر و تفسیر از گفتمان در چارچوب زبان، کلام، گفتار و سخن است و تعبیر دیگر آن فرازبانی است و زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در آن مورد توجه واقع می‌شود. (فرکلاف، ۱۳۸۹: ۹)

از نظر فرکلاف، گفتمان گونه مهمی از پرکتیس اجتماعی است که دانش، هویت‌ها و روابط اجتماعی از جمله مناسبات قدرت را بازتولید کرده و تغییر می‌دهد و همزمان سایر پرکتیس‌ها و ساختارهای اجتماعی بدان شکل می‌بخشند و گفتمان رابطه‌ای دیالکتیکی با سایر ابعاد اجتماعی دارد، رویکرد فرکلاف نوعی تحلیل گفتمان متن محور است که تلاش می‌کند سه سنت را با یکدیگر تلفیق کند: الف) تحلیل مفصل و دقیق متن در حوزه زبان شناسی؛ ب) تحلیل جامعه‌شناختی کلان پرکتیس اجتماعی؛ ج) سنت تفسیری و خرد در جامعه شناسی (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۹۵: ۶۱).

به طور کلی می‌توان نظریه گفتمان را اینگونه معنی کرد که نظریه‌های اجتماعی هرگز تام و تمام نیستند و معانی هیچگاه نمی‌توانند، تثبیت شوند و این موضوع موجب کشمکش‌ها و نزاع‌های اجتماعی می‌شود. وظیفه تحلیل‌گران گفتمان این است که این نزاع‌ها و کشمکش‌ها را تفسیر نمایند. (یورگنسن و فیلیپس، ۱۳۸۹: ۵۴)

در حقیقت، گفتمان؛ چالش‌های گفتاری متأثر از منابع خاص، با سطحی از فراگیری و مطالبه‌گری که منجر به بروز رفتارهای متأثر از آن چالش‌ها شده است. (بشیر، ۱۳۹۵: ۲۰۵)

روش پژوهش

روش تحقیق این پژوهش کیفی و بصورت تحلیل گفتمان^۲ است. از منظر روش شناختی، همه پارادایم‌های غیر اثباتی را می‌توان در

^۲. Discourse Analysis

^۱. discourse

علم الهدی و آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری است. واحد تحلیل نیز بخش‌هایی از سخنرانی‌ها و نوشته‌های پیرامون موضوع این پژوهش است که در فضای اینترنتی موجود بوده و بر اساس اشباع نظری صورت گرفته است. بازه زمانی مطالعه و بررسی صورت گرفته از تاریخ ۱۳۹۸/۱۱/۳۰ تا ۱۳۹۹/۰۵/۳۰ به مدت ۶ ماه است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش بر اساس تحلیل گفتمان انجام گرفته بر روی اظهار نظرها و گفتمان‌های ۶ شخصیت از علمای شیعی به شرح مذکور است، به دست آمده‌اند. در همین‌جا باید تأکید کرد که سه مرحله ابتدایی توصیفی، به معنای تفاوت اساسی میان متون سه ستون اول نیست، بلکه عمدتاً جهت‌گیری در اینجا اهمیت دارد. بنابراین، اگرچه گاهی تصور می‌شود که متون بیان شده با همدیگر مشابهت زیادی دارند، اما در حقیقت آنچه که آن‌ها را از همدیگر متمایز می‌سازد، نوع جهت‌گیری استخراج شده از متن اصلی در ستون اول است. در جدول شماره ۱ به بررسی سه مرحله ابتدایی (توصیفی) گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی پرداخته شده است. (جدول ۱)

تحلیل مرحله عمیق

همان‌گونه که بیان شد، مرحله تفسیر (عمیق) تحلیل بینامتنیت ذهنی تحلیل‌گر و بینامتنیت‌های مرتبط که معمولاً توسط نویسندگان متن اصلی در متن آورده شده‌اند، است. مقصود از این دو مفهوم این است که هر تحلیل‌گری با خواندن متن مورد تحقیق، متون دیگر را تداعی می‌کند که آن را بینامتنیت می‌گویند. نویسندگان نیز در متن، با اشاره به متون دیگر، نوعی از رابطه بینامتنی ایجاد می‌کند. تحلیل روابط دو بینامتنیت تحلیل‌گر و نویسندگان در این مرحله انجام می‌گیرد.

در مرحله عمیق، با توجه به زمینه‌ها و شرایط محیطی خلق متن، متن در بستر موقعیتی آن به پرسش گرفته می‌شود و رابطه‌ای معنایی میان متن و زمینه ایجاد می‌شود. در حقیقت در مرحله عمیق، دال‌های اساسی گفتمانی که با بینامتنیت‌های مختلف مرتبط هستند مورد کشف قرار می‌گیرند. جدول شماره ۲ بیانگر تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی است. (جدول ۲)

همان‌گونه که دیده می‌شود، ۵ دال اساسی در این مرحله مورد تأکید گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی است. دال‌های مزبور در نمودار شماره ۲ نشان داده شده‌اند. (نمودار ۲)

قالب روش‌شناسی کیفی^۱ قرار داد. (محمدپور، ۱۳۹۷: ۶۹)

روش تحلیل گفتمان انواع مختلفی دارد؛ روش وندایک^۲، روش فرکلاف و روش لاکلاو^۳ موفه^۴ از مهم‌ترین این روش‌ها هستند. در این پژوهش از روش پدام^۵ «روش عملیاتی تحلیل گفتمان» استفاده شده است. این روش تحلیل گفتمان شباهت‌هایی با روش فرکلاف دارد. روش فرکلاف از سه مرحله توصیف، تفسیر و تبیین به وجود آمده است، (فرکلاف، ۱۳۸۹: ۱۴) روش عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام) نسبت به این روش قدرت و ظرفیت عملیاتی بالاتری دارد، و از این حیث در این پژوهش نیز به کار گرفته شده است.

روش پدام از سه مرحله کلان: توصیف، تفسیر و تبیین؛ و پنج سطح تحلیلی: سطح - سطح (برداشت از اصل متن)، سطح - عمق (جهت‌گیری و گرایش متن)، عمق - سطح (تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن)، عمیق و عمیق‌تر بوجود آمده است. (بشیر، ۱۳۹۱: ۱۱)

در مرحله عمیق، متن در زمینه موقعیتی مورد تحلیل قرار می‌گیرد و میان متن و زمینه ارتباط معنایی حاصل می‌شود. در این مرحله روابط کشف شده میان متن و زمینه با توجه به فرامتن مورد توجه قرار می‌گیرد. فرامتن در این مرحله می‌تواند هر مسأله‌ای باشد، که در خلق متن و زمینه تأثیرگذار باشد، یا با آن‌ها رابطه ایجاد کند. در سطح عمیق‌تر «متن، بینا متن و فرامتن همزمان مورد توجه قرار می‌گیرد، و تحلیل نهایی ارائه می‌شود. در اینجا تحلیل‌گر یا مفسر حضور تام داشته و قرائت نهایی مفسر و تحلیل‌گر صورت می‌گیرد، که با استفاده از متن، زمینه، بینامتنیت‌های پدیدآورنده و تحلیل‌گر، فرامتن‌های متن اصلی با گرایش پدیدآورنده و فرامتن‌های احتمالی متن با گرایش تحلیل‌گر مورد استفاده قرار گرفته و تحلیل اساسی صورت می‌گیرد. اینجاست، که نوعی از جمع‌بندی در شکل خط‌مشی یا رویکردهای بسیار کلان بوجود می‌آید. به این ترتیب در این مرحله است، که کار نظری جدیدی صورت می‌گیرد» (بشیر، ۱۳۹۱: ۶۵). (نمودار ۱)

جامعه مورد مطالعه و مورد تحلیل

این پژوهش به روش کیفی است و به دنبال تحلیل گفتمان روحانیت شیعه تأثیرگذار در جامعه ایرانی پیرامون مسأله مواجهه با بحران کرونا است. مطالعه موردی این پژوهش بر روی مطالب و گفتمان: آیت اله محمدتقی مصباح یزدی، آیت اله سیداحمد خاتمی، آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری، آیت اله کاظم صدیقی، آیت اله سیداحمد

۴. Chantal Mouffe

۵. Practical Discourse Analysis Method (PDAM)

۱. Qualitative Methodology

۲. Teun Adrianus van Dijk

۳. Ernesto Laclau

بلا نیز حکمتی در پی آن است که ما باید به مقدرات خداوند راضی باشیم؛ در واقع رضایت و خشنودی از خدا در هر حالتی حتی در صورت نزول بلا، شرط تکامل انسان‌ها این است که بدانند از خود هیچ ندارند و همه از آن خداوند متعال است. بندگی و عبادت خدا مسیر تکامل و سعادت انسان است. در صورت اینکه گناهکار نیز باشیم، بازگشت و توبه ما را به مسیر تکامل بازمی‌گرداند و هیچ گاه مسیر تکامل بر انسان بسته نیست، حتی در صورت گناهکار بودن. نمودار شماره ۳ نشان‌دهنده دال‌های اساسی گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی درباره بحران کرونا است. (نمودار ۳)

گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی: (جدول ۳)

تحلیل مرحله عمیق و دال‌های اساسی آیت اله سیداحمد خاتمی: (جدول ۴) (نمودار ۴)

تحلیل مرحله عمیق‌تر

۱- **اسلام؛ تقید بخش به رعایت اصول بهداشتی:** از نظر اسلامی حفظ نفس و سلامتی یک واجب شرعی محسوب می‌شود. در مسأله کرونا؛ رعایت اصول بهداشتی به عنوان یک مصداق جدی از حفظ نفس و عدم ضرر به خود و دیگران است. متدینین بر این اساس به رعایت اصول بهداشتی مقید هستند، این موضوع بروز عینی نیز دارد، اغلب موارد عدم رعایت اصول بهداشتی در مواقعی است که در مجالس نام و یادی از خدا نیست و دین محدود شده است، این در حالی است که در محافل و مجالس دینی و مذهبی که نام و یاد خدا وجود دارد، رعایت اصول بهداشتی بیشتر مشاهده می‌شود و این تقید بالای متدینین به اصول بهداشتی را نشان می‌دهد.

۲- **برگزاری مجالس حسینی با رعایت اصول بهداشتی:**

مجالس حسینی در مکتب تشیع جایگاه ویژه‌ای دارد. در احادیث نیز سفارش فراوانی به زنده نگه داشتن یاد و نام امام حسین (ع) و یاران شهیدش شده است. علاوه بر این موضوع مجالس حسینی و قیام عاشورا پیوند خاصی با انقلاب اسلامی ایران دارد؛ در واقع انقلاب اسلامی ایران خود را ملهم از آرمان‌های قیام امام حسین (ع) دانسته و همچنین خود این مجالس نیز تأثیر زیادی بر روند شکل‌گیری انقلاب اسلامی داشته است. فلذا بدلیل اهمیت بالای مجالس حسینی تعطیلی آن از منظر برخی علما غیر ممکن است ولی باید براساس رعایت اصول بهداشتی برگزار شود.

۳- **مسأله کرونا عامل اتحاد مسئولین:** مسأله کرونا به عنوان مهم‌ترین مسأله جامعه امروز مسئولین نظام را نسبت به مقابله با این معضل متحد کرده است. از این جهت ستاد ملی کرونا نیز ایجاد شده است. در واقع این اتحاد را می‌توان از محاسن این بیماری و بلا دانست که در واقع تهدید تبدیل به یک فرصت اتحاد شده است.

تحلیل مرحله عمیق‌تر

همانگونه که گفته شد، مرحله تبیین (عمیق‌تر) تحلیل فراگفتمان‌های بینامتنی است. مقصود از فراگفتمان‌ها، گفتمان‌هایی که خارج از گفتمان مورد بحث، می‌توانند با آن گفتمان مفصل‌بندی شوند. به همین دلیل، فرامتن‌ها نیز به معنای، متون دیگری که با متن اصلی مورد تحقیق به گونه‌های مختلف بینامتنیت مرتبط هستند. بنابراین در مرحله عمیق‌تر، پای فرامتن به میان کشیده شده و روابط متن و زمینه که در مرحله پیشین مورد نظر بود، در رابطه با فرامتن تحلیل می‌شود. در اینجا یک نگاه جامع فرامتنی با مقایسه دال‌های اساسی گفتمان به دست آمده در مرحله عمیق، مورد تحلیل قرار گرفته و روابط آن‌ها با گفتمان‌های دیگر مقایسه می‌شوند و در حقیقت ارتباط معنایی آن‌ها تبیین می‌شود. بنابراین، هر یک از دال‌های اساسی به دست آمده مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

۱- **خداوند خالق بلا و بیماری:** خالق خیر و شر و بهشت و جهنم خداست و جهان هیچ خالق‌ی به جز خداوند واحد ندارد. این در حالی است که در ذات خداوند هیچ خلل و هیچ شری وجود ندارد. پس خلق شرور و بلاها نیز فلسفه و حکمت خاص خود را دارد و خداوند حکیم بوده و بدون علت خلق نمی‌کند. خلقت شرور از جانب خداوند برای امتحان و آزمون الهی بوده است.

۲- **بلا و بیماری زمینه‌ساز تکامل:** خداوند حکیم است و خلق شرور و بلاها نیز حکمتی دارد. فلسفه اصلی نزول بلا، گرفتاری و شرور ایجاد زمینه انتخاب و اختیار است. در واقع این بلاها و گرفتاری‌ها امتحان الهی بوده تا انسان به وسیله انتخاب خود زمینه رشد و تعالی را پیدا کند. به بیان دیگر ویژگی متمایز انسان از سایر موجودات، قدرت انتخابگری او است و بدین وسیله اگر انتخاب درست را انجام دهد، می‌تواند از همه موجودات و مخلوقات ارزش والاتری بیاید.

۳- **وجوب شرعی رعایت بهداشت:** از نظر اسلام حفظ نفس و سلامتی یک واجب شرعی است. هرگونه ضرر جسمی و جانی بر انسان حرام است. از این جهت رعایت اصول بهداشتی برای حفظ سلامتی خود و دیگران یک توصیه دینی و شرعی نیز محسوب می‌شود.

۴- **توجه به عقل بشری و دین الهی:** عقل بشری وسیله‌ای است، برای نشان دادن راه خیر و درست. دین الهی وظیفه این را دارد که راه خیر را به انسان‌ها نشان دهد، حتی در صورت ناتوانی عقل بشری در این مسیر این دین است که به مدد انسان رسیده و مسیر خیر را برای او نمایان می‌کند. بنابراین دین الهی و عقل بشری در تضاد هم نبوده و در راستای یک هدف یعنی معرفت و شناخت انسان را پیش می‌برند.

۵- **راه تکامل در رضایت و بندگی:** خداوند متعال حکیم است و هیچ کاری را بدون دلیل و عبث انجام نمی‌هد. در صورت نزول

مادی خود بر جهان است، البته این بار به وسیله فضای مجازی که در دوران کرونا گسترش یافته است. در نقطه مقابل نگاه تمدن ساز اسلام به رهبری و محوریت جمهوری اسلامی باید به صورت شبکه‌ای و منسجم مقابل تحرکات و طراحی‌های تمدن غرب بایستد. در واقع از منظر برخی از روحانیون شیعی تمدن غرب و جهان اسلام در یک نبرد تمدنی به سر می‌برند که در این میان جمهوری اسلامی ایران به عنوان پرچم دار جریان انقلاب اسلامی نقش برجسته‌ای داشته است و مسائلی مثل کرونا زمینه را برای نمایش این نبرد فراهم می‌کند.

۳- برنامه‌های تمدن غرب در دوران پسا کرونا: تمدن غرب بدنبال استفاده از موقعیت ایجاد شده برای پیشبرد اهداف خود است. در واقع خود کرونا نیز بعید نیست که کار تمدن غرب بوده باشد و با تبدیل سلطه مادی خود به عرصه فضای مجازی نظم نوینی را در جهان ایجاد کند. فلذا موضوع کرونا موقعیت مناسبی را برای غرب ایجاد کرده است که بتواند حاکمیت خود و استعمار مردم را در جهان ادامه دهد.

نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیدمحمد مهدی

میرباقری: (نمودار ۷)

گفتمان آیت اله کاظم صدیقی: (جدول ۷)

تحلیل مرحله عمیق و دال‌های اساسی آیت اله کاظم

صدیقی: (جدول ۸) (نمودار ۸)

تحلیل مرحله عمیق تر

۱- همدلی و همراهی مومنین: همدلی و همراهی مومنین با یکدیگر راه شکست این بیماری و بلا است. همدلی و همراهی همواره مورد تأکید دین اسلام بوده است و نمونه بارز آن را می‌توان دفاع مقدس دانست که در این عرصه با مؤلفه همدلی و همراهی دست آوردهای بزرگی نصیب ملت ایران شد. همدلی و همراهی موجب یکی شدن دلها و اتحاد می‌شود.

۲- استغفار از گناه و عبادت برای دفع بلای کرونا: نزول بلا و فراگیری ویروس به غیر از عوامل مادی، دارای ابعاد غیر مادی و معنوی است. در واقع گناه بشر علت نزول بلای کرونا است و راه برون رفت از این موقعیت و گرفتاری توبه از گناه است. البته این به معنای بی توجهی به مسائل بهداشتی نیست، بلکه رعایت اصول بهداشتی در کنار این استغفار و عبادت امری لازم و ضروری است.

۳- ضرورت برگزاری مجالس حسینی در شرایط

کرونا با رعایت اصول بهداشتی: مجالس حسینی همواره مورد تأکید مذهب تشیع بوده است و احادیث و روایات فراوانی از ائمه اطهار پیرامون زنده نگه داشتن مجالس وجود دارد. مجالس

۴- ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی مسأله کرونا: ستاد

ملی مبارزه با کرونا نباید فقط به ابعاد بهداشتی و پزشکی محدود شود. در واقع باید به بعد فرهنگی و معنوی این مسأله توجه ویژه‌ای داشته باشد. بررسی محتوای رسانه‌ها از نظر عقیدتی و توجه به امید بخشی از جمله فعالیت‌های فرهنگی این ستاد می‌تواند باشد. فلذا وظیفه این ستاد ابعاد بهداشتی و فرهنگی این مسأله است. این موضوع نشان از توجه بالای روحانیت به مسائل فرهنگی و ارزشی است که با وجود مشکلات بهداشتی نیز قابل چشم پوشی نیست.

۵- استکبار جهانی در پشت پرده کرونا: مفهوم استکبار

جهانی؛ یک مفهوم قرآنی است که هرگونه بزرگ پنداری در مقابل خداوند را شامل می‌شود. استکبار بر اساس نگاه توحیدی یک نوع انحراف محسوب می‌شود، زیرا از منظر قرآن قدرت لائتھی خداوند بوده و تمام قدرت‌های دیگر در مقابل قدرت الهی مقهور هستند. تأکید بر مفهوم استکبار ستیزی در ادبیات سیاسی ایران به وسیله بنیانگذار انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) برجسته شد. در منظومه فکری امام خمینی (ره) امریکا به عنوان استکبار جهانی معرفی می‌شود که این قدرت در مقابل قدرت الهی قرار داشته و باید با آن مبارزه کرد. از نظر برخی از علمای شیعه امریکا به عنوان استکبار جهانی متهم اصلی پدیده کرونا است. در واقع امریکا برای رسیدن به مقاصد خود از جمله: متوقف کردن رقبا، ایجاد نظم نوین و بهره‌برداری اقتصادی در ایجاد این ویروس نقش داشته است.

نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی: (نمودار ۵)

گفتمان آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری: (جدول ۵)

تحلیل مرحله عمیق و دال‌های اساسی آیت اله

سیدمحمد مهدی میرباقری: (جدول ۶) (نمودار ۶)

تحلیل مرحله عمیق تر

۱- افول تمدن غرب: تمدن غرب به دلیل زمینی شدن نگاه بشریت و ضعف‌های بزرگ اخلاقی که بروز جدی دارد، در حال افول و فروپاشی است. در واقع بشریت دچار یک خلا معنوی شده است. تمدن غرب و مدرنیته با تمام توسعه‌ای که به زعم خود داشته در مقابل مسأله کرونا مستاصل و ناتوان است، این موضوع می‌تواند احتمال گرایش به معنویت را در دوران پسا کرونا در مردم جهان رقم بزند. به بیان دیگر در پی ناتوانی تمدن غرب در زمینه کرونا مجالی برای نگاه معنویت‌گرا فراهم می‌شود که نظم مادی مدرن را به نظم معنوی تبدیل می‌کند.

۲- نبرد تمدنی غرب و اسلام: کرونا علاوه بر بعد بهداشتی،

دارای ابعاد امنیتی و تمدنی نیز هست. پشت مسأله کرونا نبرد تمدنی غرب و اسلام است. از یکسو تمدن غرب بدنبال ادامه سلطه

رعایت اصول بهداشتی است. از نظر شرعی رعایت اصول بهداشتی واجب و عدم رعایت آن که موجب به خطر افتادن سلامتی و نفس خود و دیگری می‌شود حق الناس و حرام است. همچنین استفاده از مفاهیم دینی مثل جهاد برای فعالان عرصه بهداشت یک نوع دلگرمی از سوی نهاد دین محسوب می‌شود. براساس نگاه برخی از اندیشمندان برجسته اسلامی، دین مهم‌ترین ضامن مسائل اخلاقی و رفتاری است، زیرا با توجه به نظام جزا و پاداش آخرتی یک نوع الزام بر متدینین در انجام اعمال دینی وارد می‌کند.

۲- تأکید بر تداوم روال معمول زندگی با رعایت اصول بهداشتی: بیماری کرونا به دلیل معضلات بهداشتی ارتباطات اجتماعی را محدود کرده است، این موضوع می‌تواند آسیب‌هایی را به بحث معیشت و اقتصاد و فرهنگ و معنویت وارد کند. روحانیت شیعه به عنوان رهبر جامعه اسلامی علاوه بر بحث‌های فرهنگی و معنوی، تأکید فراوانی بر موضوعات اقتصادی و معیشتی دارد؛ این موضوع با وضعیت فعلی اقتصادی و معیشتی جامعه اسلامی ایران ارتباط داشته و تأکید فراوان بدان دلیل است. همچنین آیت اله علم الهدی به عنوان امام جمعه شهر مشهد نقش برجسته‌ای پیرامون مسائل روز جامعه اسلامی مثل اقتصاد و فرهنگ دارد.

۳- کارآمدی تمدن اسلامی در مواجهه با مسأله کرونا: بلای کرونا یک نوع امتحان الهی بود، تا زمینه رشد و تعالی انسان‌ها را فراهم کند. یکی از علائم ظهور امام زمان (عج)؛ توجه انسان‌ها به سوی خداست. در واقع امام زمان (عج)، به عنوان منجی بشریت در نگاه مکتب شیعه است که ظهورش آغازگر نجات بشر محسوب می‌شود. در ادبیات دینی تشیع، ظهور منجی و ناامیدی از مکاتب مادی باهم پیوند دارند، از این جهت این بیماری می‌تواند، زمینه ناامیدی بشر از مکاتب مادی و توجه به سوی خداوند شود. گسترش این بیماری و بلا را می‌توان موجب توجه به خداوند متعال در جهان دانست. در واقع این بیماری جهان را به سمت یک نوع بیداری و زمینه‌سازی برای ظهور یک منجی پیش می‌برد.

۴- بلای کرونا؛ زمینه ساز بیداری بشر: بلای کرونا یک آزمایش الهی برای بندگان است. اگر بندگان با اعمال خود عملکرد مورد رضایت الهی داشته باشند موجب تکامل و رشد آن‌ها می‌شود. در واقع توجه به این موضوع که کرونا یک بلای الهی بوده تا بشر مورد آزمایش قرار گیرد، موجب ارتقای نگاه بشری می‌شود. به بیان دیگر نوع نگاه توحیدی به مسأله کرونا زمینه ساز بیداری بشر می‌شود و این بلای الهی تبدیل به زمینه و بستر ساز سعادت بشر می‌شود.

۵- توجه به همکاری و مشارکت با محوریت حفظ قوام اسلامی: حفظ قوام جامعه اسلامی همواره از اهم موضوعات در اسلام و تشیع بوده است. روحانیون مذهبی تشیع به دلیل وظیفه

حسینی همواره در طول تاریخ در هر شرایطی برگزار شده است. مسأله کرونا و مسأله رعایت بهداشت موجب شده است که هرگونه تجمعی سلامتی انسان را تهدید کند. از این جهت برگزاری مجالس حسینی با خلاقیت خاص که با رعایت اصول بهداشتی همراه بشود مورد تأکید و توجه آیت اله صدیقی است. فلذا برگزاری مجالس حسینی و رعایت اصول بهداشتی باید همراه با هم باشد. در واقع از منظر روحانیت شیعه نه عزاداری و نه رعایت اصول بهداشتی حذف شدنی نیستند و باید ادا شوند.

۴- توجه به دین مداری و اخلاق در کناه رعایت اصول بهداشتی: در این برهه توجه زیاد به بهداشت می‌تواند سلامت مردم را حفظ کند ولی این توجه بالا نباید، باعث بی توجهی و غفلت پیرامون دین مداری و اخلاق شود. در واقع تقید به دین و اخلاق نیز باید مورد توجه جامعه واقع شود که خود این مسأله نیز در مقابله با این بیماری و بلا مؤثر است.

۵- وجوب رعایت اصول بهداشتی: همچنانکه عقل، انسان را به رعایت اصول بهداشتی هدایت می‌کند، شرع و اسلام نیز با قوانین و احکام خاص خود مانع از بی‌قیدوبندی پیرامون مسائل بهداشتی می‌شود. در واقع از نظر دین اسلام رعایت اصول بهداشتی به عنوان مصداقی برای حفظ نفس واجب بوده و افرادی که بهداشت را رعایت نمی‌کنند، مرتکب یک عمل حرام می‌شوند. فلذا اسلام نیز همچون عقل بشری انسان را مقید به رعایت اصول بهداشتی می‌کند.

۶- کرونا نشانی از عجز بشر و قدرت خدا: عجز بشر در درمان بیماری کرونا نمایان گشت. این موضوع از یکسو عظمت و قدرت خدا و از سوی دیگر ناتوانی بشر را نشان می‌دهد و فرصت و زمینه‌ای برای بشر فراهم می‌کند که به خدا ببیند و به سوی او حرکت کند. در واقع این ویروس و بلا این موضوع را به بشر فهماند که با وجود تمام پیشرفت‌های جهان مدرن هنوز نسبت به درمان یک ویروس کوچک ناتوان است و تنها راه عبور از این مسأله توسل به خدا و حرکت به سوی قدرت الهی است.

نقشه معنایی گفتمان آیت اله کاظم صدیقی: (نمودار ۹)

گفتمان آیت اله سیداحمد علم الهدی: (جدول ۹)

تحلیل مرحله عمیق و دال‌های اساسی آیت اله

سیداحمد علم الهدی: (جدول ۱۰) (نمودار ۱۰)

تحلیل مرحله عمیق تر

۱- دین ضامن و دعوت کننده به اصول بهداشتی: دین اسلام به عنوان ارائه شیوه زندگی همواره قید و بندها و مصونیت‌هایی را برای مسلمین بوجود می‌آورد که یکی از آن‌ها در مسأله کرونا

موجب تعجیل در ظهور و در پی آن رفع بلا و گرفتاری بصورت حقیقی می‌شود.

۴- حضور جدی طلاب حوزه علمیه در مقابله با مسأله کرونا: طلاب حوزه‌های علمیه باید به مسائل اجتماعی زمان خود آگاه بوده و برای رفع آن تلاش نمایند. به بیان دیگر وظیفه طلاب و روحانیون علاوه بر هدایت‌گری و راهنمایی مسلمین توجه و اهتمام به مسائل اجتماعی است. مسأله کرونا هم اکنون به عنوان مهم‌ترین مسأله جامعه اسلامی است که می‌طلبد طلاب حوزه‌های علمیه حضور فعالی در مقابله با این مسأله داشته باشند. در واقع دین اسلام یک دین تک بعدی نبوده و به جنبه اجتماعی زندگی بشر نیز توجه ویژه دارد.

۵- توجه به رعایت اصول بهداشتی و معنویات به صورت توأمان: رعایت اصول بهداشتی و توجه به معنویات در کنار هم لازم و ضروری است. حذف یکی از این دو مؤلفه موجب خسران و عدم توفیق در مقابله با بیماری و بالای کروناست. در واقع اسلام دینی است که هم از جنبه مادی به مسائل می‌نگرد و هم از جنبه معنوی و غیر مادی. این موضوع به دو رکن جایگاه عقل بشری و معنویت‌گرایی دین اسلام اشاره دارد.

۶- بالای کرونا به عنوان امتحان الهی: امروزه کل دنیا با تمام پیشرفت‌های مادی و علمی که کسب کرده است، در مقابل این بیماری مستاصل بوده و این بالای عالم گیر یک امتحان الهی بوده است که می‌تواند زمینه بیداری بشر شود. راه موفقیت در این آزمون و امتحان الهی فهم این موضوع است که بشر در برابر قدرت و عظمت الهی عاجز است. انسان برای عبور از این بلا باید به خدا توکل و توسل داشته باشد و بندگی او را به جا بیاورد، تا رشد و تعالی پیدا کند. به تعبیر دیگر راه برون رفت از این مسأله و بیماری عنایت به مسیر راه‌گشای دین و آنچه خداوند دستور داده است.

نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری: (نمودار ۱۳)

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که نقل شد، هدف از این مقاله کشف گفتمان علمای شیعه در مواجهه با مسأله کرونا است. اینک بصورت مختصر به مطالعه دال‌های گفتمانی ۶ نفر از علمای شیعه که در این مقاله مورد تحلیل واقع شد، پرداخته می‌شود:

گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی: بیماری و بلا یک آزمون الهی محسوب می‌شود که می‌تواند زمینه رشد و تکامل بشر را فراهم آورد. رعایت اصول بهداشتی برای اینکه مانع ضرر جسمی

رهبری دینی، بر حفظ قوام جامعه اسلامی تأکید دارند. در موضوع کرونا نیز مقابله با این بلا در واقع رفع این گرفتاری از جامعه اسلامی است. از این جهت فعالین عرصه بهداشت را می‌توان احیاگران اسلام دانست. همکاری و مشارکت مردم به عنوان اعضای امت اسلامی نوعی همگرایی و یکی شدن ذیل مؤلفه‌های اسلامی برای عبور از این مسأله بزرگ جهانی است.

نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیداحمد علم الهدی: (نمودار ۱۱)

گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری: (جدول ۱۱)
تحلیل مرحله عمیق و دال‌های اساسی آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری: (جدول ۱۲) (نمودار ۱۲)
تحلیل مرحله عمیق‌تر

۱- اهمیت بالای مسائل اجتماعی در نگاه اسلام: اسلام دینی است که در مسائل اجتماعی نیز ورود پیدا می‌کند و از این جهت می‌توان دین اسلام را یک دین اجتماعی دانست که علاوه بر ابعاد اخلاقی و عبادی بر این جنبه نیز تأکید دارد. در واقع دین اسلام دین بی‌تفاوتی نسبت به مسائل جامعه نیست و همواره با مسائل اجتماعی درگیر بوده است و راهکارهایی برای عبور از این چالش‌ها ارائه می‌دهد. به طور کلی دین اسلام دین گوشه نشینی نیست. یکی از رویکردهای اصلی جریان انقلاب اسلامی به دین، اجتماعی بودن آن است، در واقع از منظر انقلاب اسلامی دین اسلام برنامه جامعه برای زندگی بشر است و در مقابل این رویکرد، رویکرد سکولار قرار دارد که دین در این رویکرد از عرصه اجتماع حذف می‌شود. بنابراین براساس این رویکرد، دین اسلام دینی بی‌تفاوت نسبت به مسائل اجتماعی نیست.

۲- نگاه انسانی و فرا دینی نسبت به کمک رسانی در مسأله کرونا: اینکه کمک رسانی و مواسات باید همه بشریت با هر دین و مذهبی را شامل بشود، نشان نگاه انسانی و فرا دینی به مسأله کروناست. در واقع از منظر روحانیت شیعه نجات کل بشر از این بلا و گرفتاری مورد نظر بوده است و محدود به فرهنگ یا دین خاصی نیست.

۳- مواسات و همدلی: در منابع دینی تأکید فراوانی بر مواسات و همدلی شده است. از نظر اسلام راه حل عبور از مشکلات همدلی و مواسات بوده، همچنین این موضوع موجب تعجیل در ظهور می‌شود. با توجه به نگاه مکتب شیعه ظهور امام زمان (عج) به عنوان منجی بشریت پایانی بر بلاها و گرفتاری‌ها خواهد بود. در واقع از این منظر رهایی واقعی از مشکلات و گرفتاری‌ها پیوند خورده با موضوع ظهور امام زمان (عج) است. فلذا مواسات و همدلی

به لطمه به زندگی مردم از حیث اقتصادی و فرهنگی شده است که از نظر ایشان با رعایت اصول بهداشتی زندگی باید به روال معمول بازگردد. کرونا یک بلای الهی بوده که می‌تواند زمینه‌ساز بیداری بشریت گردد. به طور کلی تمدن اسلامی کارنامه کارآمد و مطلوبی در این زمینه داشته است. همکاری و مشارکت مردم به عنوان اعضای امت اسلامی نوعی همگرایی و یکی شدن ذیل مؤلفه‌های اسلامی برای عبور از این مسأله بزرگ جهانی است.

گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری: دین اسلام همواره به مسائل اجتماعی اهمیت داده است و نسبت به این مسأله بی‌تفاوت نبوده است. از منظر ایشان کمک رسانی نسبت به کل مردم دنیا مورد نظر بوده و از این جهت نگاه ایشان فرادینی و انسانی بوده است. از نظر اسلام راه حل عبور از مشکلات همدلی و مواسات بوده، همچنین این موضوع موجب تعجیل در ظهور می‌شود. ایشان معتقدند طلاب حوزه علمیه نباید نسبت به مسائل روز جامعه بی‌تفاوت باشند به ویژه مسأله کرونا که تبدیل به مسأله روز جامعه شده است. دین اسلام هم به اصول بهداشتی توجه دارد و هم معنویات و نباید از هیچ کدام غافل شد. ایشان نیز کرونا را بلایی می‌داند که یک نوع امتحان الهی محسوب می‌شود.

و جانی می‌شود یک واجب شرعی است. از نظر ایشان دین الهی و عقل بشری در تضاد هم نبوده و در راستای یک هدف یعنی معرفت و شناخت انسان را پیش می‌برند. خداوند بر مبنای حکمت کار انجام می‌دهد و انسان باید در مشکلات و بلاها در مسیر بندگی، عبادت، رضایت الهی و استغفار از گناه قدم بردارد.

گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی: با توجه به وجوب رعایت اصول بهداشتی از نظر شرعی، می‌توان دین را ضامن رعایت اصول بهداشتی دانست. از نظر ایشان با وجود فراگیری بیماری کرونا مجالس حسینی نباید تعطیل شود بلکه باید با رعایت اصول بهداشتی برگزار گردد. از محاسن بیماری کرونا اتحاد مسئولین برای مقابله با این مسأله است. در مواجهه با مسأله کرونا نباید فقط به ابعاد بهداشتی و پزشکی محدود شد بلکه باید به بعد فرهنگی و معنوی این مسأله توجه ویژه‌ای شود. پشت پرده بیماری کرونا امریکا و نظام استکبار جهانی است تا به اهداف و مقاصد خود برسند.

گفتمان آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری: از نظر ایشان کرونا علاوه بر بعد بهداشتی دارای بعد تمدنی نیز هست. تمدن غرب و تمدن اسلام در حال یک نبرد تمدنی تمام عیار هستند. در این نبرد تمدنی غرب به دنبال ادامه حیات و سلطه خود از طریق فضای مجازی و ایجاد نظم نوین است. در مقابل ایران نیز پرچمدار تمدن اسلام بر محور نگاه توحیدی و معنویت محور بوده است. تمدن غرب به دلیل پشت کردن به معنویات در حال افول است.

گفتمان آیت اله کاظم صدیقی: همدلی و همراهی مومنین با یکدیگر راه شکست این بیماری و بلا است. گناه بشر علت نزول بلای کرونا است و راه برون رفت از این موقعیت و گرفتاری توبه از گناه است. مجالس حسینی همواره مورد تأکید مذهب شیعه در طول تاریخ بوده و نباید تعطیل گردد بلکه با رعایت اصول بهداشتی برگزار گردد. تقید به دین و اخلاق نیز باید مورد توجه جامعه واقع شود که خود این مسأله نیز در مقابله با این بیماری و بلا مؤثر است. از نظر شرعی رعایت اصول بهداشتی واجب محسوب می‌گردد. کرونا از یکسو نشان ضعف بشر و از سوی دیگر نشان قدرت و عظمت پروردگار است.

گفتمان آیت اله سیداحمد علم الهدی: دین اسلام که یک برنامه جامع و کامل برای زندگی بشر است توجه به امر بهداشت را واجب و ضروری می‌داند و این موضوع موجب تقویت مراعات اصول بهداشتی در جامعه می‌گردد. فراگیری کرونا که موجب تعطیلی و نیمه تعطیلی برخی فعالیت‌ها شده که این مسأله منجر

جدول ۱- گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی (منبع: سایت خبرگزاری رسمی حوزه^۱)

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت‌گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
نبود هیچ‌گونه شر در ذات الهی	خداوند واحد منشا همه کمالات و خیرات بوده و هیچ شری و نقصی در وجودش نیست.	ما قائل باشیم به این که کل هستی یک آفریدگار دارد و او واجد همه کمالات است، همه صفات خیر، هیچ نقصی و شری در وجودش نیست، همه چیز هم آفریده اوست و همه چیز را با حکمت آفرید.
خدا خالق خیر و شر	خالق بهشت و جهنم خداست.	همه ما مسلمانان بلکه همه ادیان معتقدند؛ که در عالم ابدی دو سرا است، یک سرای بهشت است که نعمت است، همه و هیچ شری در آن نیست، یک سرا هم عذاب محض است که هیچ خیری در آن نیست، بالاخره خدا خلق کرده این را. حالا بعدا برمی‌گردد، به هرچی اون جهنم را خدا خلق کرده است.
نسبی بودن شر دنیوی	دو نوع شر هست: شر دنیوی و شر عالم ابدی. شر دنیوی نسبی و شر ابدی مطلق است.	به این مخلوقاتی که با وجود اینکه موجودند ما این‌ها را شر می‌دانیم، این‌ها از اول به دو دسته قابل تقسیم هستند: یک دسته شروری که در این عالم تحقق پیدا می‌کنند، یک دسته شروری که در عالم ابدی است. مثل اینکه آتش می‌سوزاند و از بین می‌برد. یک دسته شروری که جنبه ثانوی و عکس‌العملی دارد. یعنی یک موجودی یک کاری انجام می‌دهد، بدنالش شری تحقق پیدا می‌کند و خلق می‌شود. مثال روشنش انسانی گناه می‌کند، به آثار گناه مبتلا می‌شود. اما شرور دنیوی حالا صرف نظر از اینکه شریتشان نسبی است، خوب درست است که آتش کاغذ را می‌سوزاند ولی خوب باعث می‌شود که غذا پخته می‌شود، باعث می‌شود که هوا گرم شود، جلوگیری از سرمازدگی و بیماری ناشی از آن شود پس نسبی است. اینها برای بعضی چیزها خیراست و برای بعضی چیزها شر.
تکامل به عنوان فلسفه آفرینش شرور	علت وجود شرور فراهم کردن زمینه انتخاب است که انسان بتواند، به عالی‌ترین کمال وجودی برسد.	عام‌ترین حکمت وجود شرور و نقایص، آفات، بلاها در عالم عام‌ترینش این است که زمینه انتخاب را برای انسان‌ها فراهم کند، تا انسان‌ها بتوانند، با انتخاب صحیح خودشان جنبه خیر را انتخاب کنند، تا استحقاق عالی‌ترین کمال وجودی را و فیض الهی را پیدا کنند.
رسیدن به عالی‌ترین و دانی‌ترین با اصل اختیار وجود دارد.	مراتب مختلفی برای انسان‌ها میسر است و از این جهت برای خیر و شر عرصه‌های مختلفی وجود دارد.	اصل این شرور، برای اصل اختیار است و اصل رسیدن به آن کمال، اما انسان‌ها چون مراتب مختلفی برای تکامل برایشان میسر است، ظرفیت‌هایشان متفاوت است، عرصه‌های تکامل‌شان مختلف است، باید شروری که در همدیگر تأثیر و تاثر داشته باشند و عرصه‌های مختلفی از خیر و شر را پدید بیاورند، وجود داشته باشد. برای اینکه زمینه اختیارش کامل شود، باید هر دو تا زمینه برایش فراهم شود. پس باید طوری باشد که اگر کسی ده‌ها سال هم عبادت خدا را کرده امکان این را داشته باشد که آخرش مبتلا به گناه و معصیت و شر بشود. عکسش هم همین‌طور است.
زمینه بروز و رشد خیرات در انسان به عنوان امر ذاتی	کسی که شرور انسانی زیادی مرتکب می‌شود، هنوز ذره از امید برای هدایتش وجود خواهد داشت.	باز از مسائل فرعی‌اش این است که کسانی که انتخاب غلطی می‌کنند و مدتی به خاطر لذت‌های دنیا که توأم با شرور است، شرور انسانی است، این‌ها اینان را به خود مشغول می‌کند ولی اصل ایمان و معرفت ولو خیلی کم‌رنگ در عمق دلشان هست. لطف الهی اقتضا می‌کند که حتی برای آن ذره هم زمینه بروز و ظهور و رشد فراهم می‌شود. یکی از راه‌ها این است که مبتلا شود، به شروری که بفهمد، لازمه زندگی دنیا چه شروری است و تعلقشان را به دنیا کم می‌کند و چه است باعث می‌شود که از گذشته‌شان توبه کند. این همان مصداق «وَلْتَذِقْنَهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلْوَنِ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ» (سجده، آیه ۲۱).
شرایط شر به عنوان امتحان الهی	بعضاً شخص مرتکب شر نشده ولی از شر دیگری به او سرایت می‌کند که این نیز امتحان الهی است.	خود شخص مرتکب چیزی که موجب شر بشود، نشده اما از شر دیگری به او سرایت می‌کند، مثل شرهای اجتماعی یا عکسش در خیرات هم، خودش مرتکب چیزی که موجب استفاده از نعمت‌های معنوی بشود نشده، دیگری که آن کار را کرده اما این زمینه انتخاب را برای این فراهم می‌کند، امتحانی می‌شود، برایش.

^۱. <https://www.hawzahnews.com/news/890143/>

<p>راه شناخت خیر؛ عقل و دین</p>	<p>علاوه بر عقل، دین عاملی است، برای شناخت راه خیر</p>	<p>خب برای اینکه انسان‌هایی هرچه بیشتر برایشان امکان این را داشته باشد که راه خیر را بهتر بشناسند، غیر از عقل اگر راه دیگری داشته باشد، حکمت الهی اقتضا می‌کند که آن راه هم در اختیار بشر قرار بگیرد و اینجاست که آغاز دین مطرح می‌شود.</p>
<p>عبادت و بندگی</p>	<p>راه تکامل عبادت و بندگی است.</p>	<p>اصل تکامل انسان که موجب لیاقت برای دریافت عالی‌ترین رحمت‌ها و فیوضات الهی می‌شود، رازش در لسان شرع عبادت است؛ یعنی که انسان بفهمد که از خودش هیچی ندارد و از خودش هیچی نمی‌تواند، داشته باشد و هر خیری به او برسد، از خدای متعال است.</p>
<p>رضایت از خدا حتی در شرایط بلا</p>	<p>باید در مواجهه با سختی‌ها و شرور از تقدیر خدا راضی باشیم.</p>	<p>در دل باید سعی کرد که آدم راضی باشد به آنچه خدا مقدر فرموده یعنی آنچه تحقق پیدا می‌کند و این یکی از مشکل‌ترین صحنه‌های عبودیت است که آدم جمع بکند بین تکلیف و بین رضایت قلبی، این دو تا کفه را باید با هم پیش برد. سعی در شناخت وظیفه و عمل به وظیفه، حفظ نعمت‌های خدا در خود و دیگران، جلوگیری از فسادها در شخص، در خانواده، در جامعه، تکالیف مختلفی که هست، خوب بشناسیم و خوب عمل کنیم و اما آنچه واقع می‌شود، باید راضی باشیم، به تقدیر الهی از آن چپتی که اراده حکیمانه الهی بر این تعلق گرفته تا زمینه‌ی فیوضات بیشتری از انسان‌ها و رسیدن به مراتب بالاتری از کمالات و لطف و قرب الهی فراهم می‌شود، نه تنها ناراحت نباشیم بلکه خوشحال هم باشیم و این شبیه جمع بین ضدین است که بسیار کار مشکلی است ولی با توسل و توکل و تضرع به درگاه الهی نشدنی نیست.</p>
<p>امتحان الهی، تنبیه، تبه و عذاب سیئات علل نزول بلا</p>	<p>شر و بلا می‌تواند برای فردی امتحان و برای دیگری تنبیه و برای دیگری عذاب جهت تبه و برای کسی عذاب سیئات باشد.</p>	<p>ممکن است اولاً یک پدیده خاص برای یک کسی فقط امتحان باشد مثل شر ابتدایی برای کسی که اتفاق می‌افتد، برای او ابتدایی است سابقه‌ای ندارد و او کاری نکرده این اثر برایش مرتب بشود. برای یک کسانی یک نفر یا یک میلیارد نفر برای این‌ها می‌تواند همین کار یا همین نوع کار می‌تواند وسیله امتحان باشد «الذی خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ» (ملک، آیه ۲). همین کار در عین حال برای یک کسانی تنبیه می‌تواند باشد، یعنی نه به عنوان اینکه عذابی بر او نازل می‌شود، بلکه به عنوان اینکه گوشمالی داده بشود تا هوشیار بشود، بیدار بشود، برای این باشد. برای دیگری ممکن است نه، فرض کنید آخرین لحظات مرگش هم است، دیگر هشدار برای رفتار بعدی هم منظور نیست، اما اگر این عذاب را بکشد تا این نفس دارد و در این عالم هست، باعث می‌شود وقتی که از این عالم که می‌رود پاک باشد. همین عمل خاص برای کسی امتحان بود، برای کس تنبیه بود، برای کسی تکفیر سیئات و داریم، روایاتی که مومن که خدا می‌خواهد، پاکش کند تا از دنیا برود، اگر با یک رفتار، ناراحتی، غصه‌ای، اندوهی، گرفتاری‌ای در همین دنیا تا هست جبران بشود، این کار را انجام می‌دهد، لا اقل جانش را سخت می‌گیرد، تا به وسیله گرفته جان سخت گناهش پاک بشود وقتی از دنیا می‌رود کاملاً راحت بشود. بله پس کارهای خدا یک کرا خاص می‌تواند چندتا علت مختلف داشته باشد.</p>
<p>حفظ سلامتی و توجه به امر بهداشت یک واجب شرعی</p>	<p>سلامتی، نعمت الهی است و حفظ نعمت الهی نیز واجب است.</p>	<p>می‌شود انسان مومنی باشیم که خودش مبتلا شده باشد، به یک بیماری دردآور، رنج می‌کشد، درد می‌کشد، ناراحتی هست، این درد را درک می‌کند. بعد حس می‌کند که باید دارو بخورد برای اینکه این بیماری‌اش علاج شود، وظیفه شرعی است، حکم شرعی است که اشاره کردیم حفظ نعمت‌های خدا واجب است، تزیین نعمت‌های خدا جایز نیست.</p>

جدول ۲- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	دال‌های اساسی مرحله عمیق
نبود هیچ‌گونه شر در ذات الهی	خداوند خالق بلا و بیماری
خدا خالق خیر و شر	
تکامل به عنوان فلسفه آفرینش شرور	بلا و بیماری زمینه‌ساز تکامل
رسیدن به عالی‌ترین و دانی‌ترین با اصل اختیار	
شرایط شر به عنوان امتحان الهی	
امتحان الهی، تنبیه، تنبه و عذاب سیئات علل نزول بلا	
نسبی بودن شر دنیوی	
حفظ سلامتی و توجه به امر بهداشتی یک واجب شرعی	وجوب شرعی رعایت بهداشت
راه شناخت خیر؛ عقل و دین	توجه به عقل بشری و دین الهی
رضایت از خدا حتی در شرایط بلا	راه تکامل در رضایت و بندگی
عبادت و بندگی	
زمینه بروز و رشد خیرات در انسان به عنوان امر ذاتی	

جدول ۳- گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت‌گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
رعایت بهداشت به عنوان یک واجب عقلی و شرعی	حفظ سلامتی یک واجب عقلی و شرعی است.	مبنای سخن رهبر انقلاب درباره ملاک بودن ستاد ملی مقابله با کرونا این است که حفظ سلامت یک واجب عقلی و شرعی است. دلیل عقلی آن روشن است و دلیل نقلی آن هم آیه ۱۹۵ سوره بقره است. روایات فراوان و نیز دلیل اجماع همراه آن است (سایت روزنامه همشهری) ^۱ .
تأکید بر عدم تعطیلی مجالس حسینی	برگزاری مجالس حسینی با اصول بهداشتی	ستاد ملی مقابله با کرونا این نکته را در نظر می‌گیرد که مجالس حسینی در حقیقت تأمین‌کننده عزت و عظمت امت اسلامی و در حقیقت پشتوانه اصل انقلاب و تداوم ۴۰ ساله آن است و این مجالس حتی می‌تواند، در عرصه فرهنگ‌سازی برای مبارزه با این ویروس منحوس نقش آفرین باشد. به همین دلیل ستاد ملی مبارزه با کرونا، عزاداری امسال محرم را با رعایت پروتکل‌های بهداشتی پذیرفتند (همان).
از یکسو عدم تعطیلی مجالس حسینی و از سوی دیگر عدم ترک اصول بهداشتی	برگزاری عزاداری و توجه رعایت بهداشت به صورت توأمان	اینک سخن این است که در برابر این دو واجب چه باید کرد؟ عقل می‌گوید الجمع مهما ممکن اولی من الطرح. تا جایی که می‌شود هر دو را انجام داد بهتر از وا گذاشتن یکی است. جمع در اینجا این است که هم عزاداری آری هم رعایت پروتکل‌های بهداشتی آری، هم زدن ماسک رعایت فاصله اجتماعی هم آری (سایت پایگاه خبری - تحلیلی مدارا) ^۲ .
تقید بیشتر متدینین به اصول بهداشتی	کانون گسترش این ویروس کمتر اماکن مذهبی هستند و بیشتر اماکن حمل و نقل و عروسی هستند.	این نکته را هم بگویم که به یاری خداوند کمتر کانون‌های گسترش این ویروس منحوس مساجد، حرم‌ها و مجالس دینی و ... بوده است آنچنان که بیشتر کانون‌های گسترش این ویروس اماکن حمل و نقل، مجالس عروسی و ... بوده است. معنای سخن این است که متدینین در این عرصه یعنی رعایت پروتکل‌های بهداشتی پیشگامانند (همان).

^۱. <https://www.hamshahrionline.ir/news/536315/>

^۲. <http://modara.ir/fa/news/127000/>

<p>توجه مسئولین به مسأله کرونا به عنوان مسأله‌ای ملی و فرا جناحی</p>	<p>تشکیل ستاد ملی کرونا در سطح مسئولین و تبدیل شدن مسأله کرونا به عنوان یک مسأله ملی و فرا جناحی</p>	<p>از آغاز شیوع کرونا تاکنون و همچنین بعد از آن برای مقابله با این ویروس منحوس باید دو کار صورت می‌گرفت. یک کار تشکیل ستاد مبارزه با این ویروس بود که بحمداله به خوبی انجام گرفت. با چند ویژگی قابل توجه. ویژگی اول اینکه بحمداله در این ستاد همه مسئولان پای کار آمدند. در رأس مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، دولت محترم، وزارت بهداشت، کادر درمان، کادر پرستاری، نیروهای مسلح و صدا و سیما انصافاً همه به خوبی پای کار آمدند و حتی من معتقدم به نحوی می‌توان گفت این موضوع محور اتحاد هم شد یعنی یک مسأله ملی شد و دعوای جناحی در این مقطع رنگ باخت هر چند خواهیم گفت بعضی‌ها تلاش کردند که این دعوای را در این عرصه هم بکشانند (سایت خبر آنلاین)^۱.</p>
<p>ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی و معنوی مسأله کرونا در ستاد ملی مبارزه با کرونا</p>	<p>تشکیل ستاد مسائل معنوی برای مدیریت کردن امور معنوی توسط نهادهای فرهنگی</p>	<p>کار دومی که باید انجام می‌شد تشکیل ستادی برای پیگیری مسائل معنوی بود. این ستاد امور معنوی، امور روانی را مدیریت می‌کرد، نمی‌گویم تشکیل نشد، همین ستاد مبارزه بخشی و کمیته‌ای را برای این کار تشکیل داد، اما اولاً قدری دیر بود و ثانیاً به قوت کمیته‌های دیگر نبود. بایستی ستادی معنوی هم تشکیل می‌شد. در این ستاد معنوی چه کسانی نقش داشتند؟ باید همه نهادهای فرهنگی، حوزه علمیه، دفتر تبلیغات، سازمان تبلیغات در این ستاد نقش داشته باشند و به موازات کارهای درمانی و بهداشتی که آن ستاد مبارزه با کرونا دارد، این ستاد نیز در این عرصه معنوی فعال باشد. ستادی که باید چندتا کمیته داشته باشد. کمیته اول، کمیته پاسخ‌گویی به شبهات اعتقادی، به هر حال برای مردم سؤالات اعتقادی پیدا شده، نقش بلاها و شرور و نقش اینها در نظام احسن هستی و توضیح اینها که واقعا ما تمام اسرار جهان هستی را نمی‌دانیم، ما ظاهری را می‌بینیم و البته باید تحلیل بشود نقش آدم‌ها هم در این عرصه تبیین بشود. به هر حال کمیته‌ای کارش پاسخ‌گویی به شبهات اعتقادی باشد. دوم، کمیته مدیریت نهادهای معنوی و دینی. گرم نگه داشتن فروغ زمزمه‌های مناجاتی. بحمداله صدا و سیما این‌ها را دارد ولی الان شرایط، شرایط عادی نیست. در این شرایط غیرعادی این زمزمه‌ها باید بیشتر بشود. ما به شدت نیازمند به بالا آوردن فاز دینی و اعتقادی مردم در فضای مجازی و در رسانه هستیم، می‌دانم که مسئولان صدا و سیما برای این کار برنامه دارند ولی به نظر می‌رسد، باید فازش را بیشتر کنند (همان).</p>
<p>توجه ستاد ملی مبارزه با کرونا به محتوای رسانه‌ها از بعد فرهنگی</p>	<p>توجه ویژه ستاد ملی مبارزه با کرونا به رسانه‌ها برای جلوگیری از پخش برنامه‌های غفلت‌زا</p>	<p>کمیته سوم، کمیته نظارت بر برنامه‌های رسانه‌ها. ببینید فضای مجازی الان تأثیرگذار است. صدا و سیما هم تأثیر گذار است. من با دیدن مختصری از برنامه‌ها احساس می‌کنم بعضی از مدیران می‌خواهند به هر قیمتی مردم را شاد نگه دارند ولو با برنامه‌های غفلت‌زا. برنامه‌هایی که بوی غفلت از خدا می‌دهد. در این شرایطی که باید همه توجه به خدا داشته باشیم سم است، رسانه‌ای بیاید برنامه‌های غفلت‌زا پخش کند. اینجاست که به نظر می‌رسد این ستاد باید نظارت کند، اگر دید در فضای مجازی غیر از فضای مجازی برنامه غفلت‌زایی از خدا هست، تذکر بدهد که تکرار نشود (همان).</p>
<p>ضرورت ایجاد امید توسط ستاد ملی مبارزه با کرونا</p>	<p>مبارزه با ناامیدی به عنوان بدترین درد توسط ستاد ملی مبارزه با کرونا</p>	<p>نکته پنجمی که این ستاد باید به آن توجه کند، باید مدام در امید مردم دمدم که بدترین دردها ناامیدی است. این ستاد باید با تزریق امید در درمان روحی مردم نقش داشته باشد. دقیقاً همان که مقام معظم رهبری در سخنانشان در رابطه با این ویروس منحوس دارند و عمل می‌کنند و باید از رفتار ایشان الگو بگیریم (همان).</p>
<p>امریکا به عنوان متهم اصلی مسأله کرونا</p>	<p>امریکا در تولید ویروس کرونا نقش داشته است.</p>	<p>مقام معظم رهبری در سخنرانی روز مبعث شان به نکته بسیار مهمی اشاره کردند که آمریکا در رابطه با این ویروس متهم است که در تولید این ویروس نقش داشته. ممکن است، بگویند الان خود آمریکا در پیک ابتلای به این کرونا قرار دارد، چطور می‌گویید نقش داشته؟ پاسخش این است که مناقات ندارد. اینها این ویروس را چه بسا برای مقابله با چین در عرصه اقتصادی و ایران در عرصه سیاسی تولید کرده بودند بعد از دستشان در رفت و بالای جان ایشان شد. آن چیزی که این اتهام را تقویت می‌کند، بی‌خیالی ترامپ در آغاز سرایت این ویروس در آمریکاست. کسانی را که مراعات می‌کردند به استهزاء می‌گرفت و علی‌رغم ممنوعیت به همه دست می‌داد. این نشان می‌داد که خیالش از این ویروس راحت بود. به هر حال این تنها تحلیل مقام معظم رهبری نیست. برخی از سیاسیون برجسته بر این تحلیل عنایت دارند که در تولید و شیوع این ویروس آمریکا حداقل به عنوان یک متهم در این رابطه مطرح است (همان).</p>

^۱ <https://www.khabaronline.ir/news/1373986/>

جدول ۴- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی

دال‌های اساسی مرحله عمیق	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن
اسلام؛ تقید بخش به رعایت اصول بهداشتی	رعایت بهداشت به عنوان یک واجب عقلی و شرعی
	تقید بیشتر متدینین به اصول بهداشتی
برگزاری مجالس حسینی با رعایت اصول بهداشتی	تأکید بر عدم تعطیلی مجالس حسینی
	از یک سو عدم تعطیلی مجالس حسینی و از سوی دیگر عدم ترک اصول بهداشتی
مسأله کرونا عامل اتحاد مسئولین	توجه مسئولین به مسأله کرونا به عنوان مسأله‌ای ملی و فراجناحی
ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی مسأله کرونا	ضرورت توجه به ابعاد فرهنگی و معنوی مسأله کرونا در ستاد ملی مبارزه با کرونا
	توجه ستاد ملی مبارزه با کرونا به محتوای رسانه‌ها از بعد فرهنگی
	ضرورت ایجاد امید توسط ستاد ملی مبارزه با کرونا
استکبار جهانی در پشت پرده کرونا	امریکا به عنوان متهم اصلی مسأله کرونا

جدول ۵- گفتمان آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت‌گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
غرب در پشت پرده کرونا	برجسته کردن خبر کرونا دروغ است تا بتوانند مردم را تحت استعمار بیاورند.	اینکه این خبر را بزرگ می‌کنند و کشته‌های دیگر را نمی‌گویند، اینکه بگیر و ببند راه می‌اندازند و بگیر و ببند را در خبر می‌آورند و ۲۴ ساعته همه را در مقابل این خبر قرار می‌دهد و همه را در فضای رعب و وحشت قرار می‌دهد و از این فضا استفاده کرده و کاری انجام می‌دهند، دروغ می‌گویند و صادق نیستند، می‌خواهند مردم را تحت استعمار خود در بیاورند، خبر درست می‌کنند؛ خبر را کوچک و بزرگ می‌کنند. این کذب است (سایت پایگاه خبری - تحلیل مثلث) ^۱ .
جوانب امنیتی و علوم کرونا	کرونا یک پدیده چند وجهی است: جنبه بهداشتی، جنبه علوم انسانی و علوم شناختی و جنبه امنیتی دارد.	بیماری‌ای که اخیراً فراگیر شده و به یک ابتلای بزرگ برای جامعه جهانی تبدیل شده، از نظر اجتماعی و تمدنی، یک پدیده چندوجهی است نه یک‌وجهی. وی با بیان اینکه ما با یک امر میان‌رشته‌ای و بلکه فرارشته‌ای مواجه هستیم که نباید یک وجهه آن غلبه پیدا کند و باید ابعاد مختلف این پدیده به شکل جدی مورد تأمل قرار بگیرد، گفت: وجهی از این پدیده، جنبه بهداشتی است که مربوط به دانش‌های وابسته به پزشکی است. وجه دیگر مربوط به حوزه علوم انسانی و علوم شناختی و همچنین دانش‌های تمدنی و فلسفه تاریخ و حوزه رسانه و امثال این‌ها است. حتی جنبه امنیتی و جنگ بیولوژیکی هم مورد توجه قرار گرفته و آمادگی‌هایی برای مقابله با این تهدید فراهم شده است (سایت خبرگزاری تسنیم) ^۲ .
احتمال دوران پسا کرونا؛ تبدیل نظم مادی مدرن به نظم معنوی	احتمال دارد که بیماری کرونا تحت تأثیر هدایت‌های الهی برای تبدیل نظم مدرن به نظم معنوی است.	احتمال اول این است که واقعاً در امتداد این واقعه، فضای عبور از نظم مادی مدرن، به نظم معنوی و نظم تحت‌تأثیر هدایت‌های الهی و در جهت غلبه ولایت حقه به وجود بیاید؛ یعنی این پدیده‌ها یک امری تلقی شود که تحت تدبیر ولی‌الله الاعظم (عج) جامعه جهانی را به تدریج از نظم مادی و سیطره قدرت‌ها به سمت یک نظم معنوی و رهایی از تسلط مادی سیر دهد (همان).
احتمال دوران پسا کرونا؛ تداوم حاکمیت مادی غرب به شکل حاکمیت مجازی	ادامه داشتن سلطه شیطان با احتمال اینکه حاکمیت قدرت‌های مادی بر جهان به سمت حاکمیت مجازی تبدیل شود.	در نقطه مقابل، این هم محتمل است که مهلت شیطان هنوز تمام نشده باشد و خدای متعال مهلتی به شیاطین جن و انس داده باشد و دستگاه ابلیس و شیاطین انس از این فرصت استفاده کنند و با طراحی‌های بزرگ و پنهان در پشت صحنه، به دنبال تغییر مفهوم و سازوکارهای حکمرانی بر جهان و ایجاد یک نظم پیچیده‌تر مادی، یعنی عبور از حاکمیت کنونی قدرت‌های مادی بر جهان به سمت حاکمیت مجازی و حکمرانی مجازی و سایبری باشند که فضایی مدیریت‌پذیرتر، خشک‌تر و سخت‌تر است (همان).

^۱. <https://www.mosalasonline.com/>

^۲. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1399/01/12/2233854/>

نظم جدید پسا کرونایی	کرونا شبیه جنگ جهانی، جهان را به نظم مادی جدید هدایت می‌کند.	همان‌طور که بحران جنگ جهانی اول و دوم، بستر جامعه جهانی را برای پذیرش یک نظم جدید با ادعای صلح پایدار مهیا کرد، این فضای ناامن کنونی هم می‌تواند جامعه جهانی را برای پذیرش یک پیشنهاد جدید برای تحقق یک نظم مادی و ایجاد حکمرانی مجازی مهیا کند (همان).
ضرورت آمادگی لازم برای مقابله با تحولات تمدن غرب در زمینه بیماری کرونا	راه مقابله با تحولات غرب در جهت نظم مادی جدید نیازمند برخورد شبکه‌ای مستنجم است.	اگر مقیاس این بحران، عبور دادن جامعه جهانی به سمت یک حکمرانی بلامنازع جدید باشد و ظرفیت چنین تصرفاتی فراهم آمده باشد، باید تحولات و اقدامات متناسب با آن طراحی و عملیاتی شود و این کار نیاز به فعالیت‌هایی در لایه‌های مختلف بنیادی، راهبردی و برنامه‌ریزی‌های عملیاتی دارد و بعد اقدام گسترده در صف به صورت یک شبکه منسجم انجام بگیرد (همان).
احتمال دوران پسا کرونا؛ بروز ضعف تمدن غرب	بیماری کرونا می‌تواند موجب بروز اصل اصالت منافع فردی شود.	این ویروس می‌تواند برخلاف همه طراحی‌ها، ضربه‌های مهلکی بر پیکره مدرنیته وارد کند. این ویروس می‌تواند به ظهور شکاف‌ها و ضعف‌های فراوان مستتر در نظم مدرن، از جمله «اصالت منافع فردی» منتهی گردد (همان).
عدم اطمینان به سازمان بهداشت جهانی	اتکای جامعه پزشکی به درون و امیدوار نبودن به سازمان بهداشت جهانی و عدم اطمینان به آن	جامعه پزشکی باید دستورالعمل‌های مستقل خودشان را برای مواجهه با این بیماری داشته باشند و صرفاً چشمشان به نسخه‌های سازمان بهداشت جهانی نباشد، کما اینکه سازمان بهداشت جهانی سخن روشنی درباره این بیماری نمی‌گوید و از طرفی، قابل اطمینان نیست (سایت خبرگزاری مشرق) ^۱ .
نبرد تمدنی اسلام و غرب	حادثه ۱۱ سپتامبر و موضوع کرونا هر دو در چارچوب نظریه برخورد تمدن‌ها قابل شرح است.	واقعیت این است که رقبای ما و نه خود ما و کسانی که طرفدار انقلاب اسلامی هستند، نظریه برخورد تمدن‌ها را مطرح کرده‌اند و طراحی‌های بزرگ برای غلبه تمدنی غرب بر دنیای اسلامی انجام داده‌اند که یکی از آن‌ها داستان ۱۱ سپتامبر و حمله به جهان اسلام است. بعد از شکست ۱۱ سپتامبر، موضوع شیوع کرونا می‌تواند جزء طراحی‌ها و ماجرای دیگری باشد (همان).
نبرد اصیل تمدنی بین جمهوری اسلامی و غرب	جمهوری اسلامی رقیب تمدنی غرب است؛ چین رقیب تمدنی غرب نیست، زیرا هر دو قائل به فرآیند مدرنیزاسیون هستند.	چین نمی‌تواند رقیب تمدنی غرب باشد. الان هم آن رقیبی که خبرش می‌تواند، حادثه‌ساز باشد و بحران ایجاد کند، جمهوری اسلامی است نه چین، زیرا مدعی تمدن جدیدی نیست. او هم اگر قدرت به دست بیاورد، فرآیند مدرنیزاسیون را دنبال خواهد کرد و حتی فرهنگ سنتی خود را به عنوان فرهنگ اصلی قرار نمی‌دهد و به عنوان یک فرهنگ تابع با آن مواجه می‌شود (همان).
مشکلات اخلاقی تمدن غرب	تمدن غرب نگاه بشر به آسمان را برداشت و بسوی زمین هدایت کرد و موجب ضعف‌های بزرگی همچون مشکل اخلاقی شد.	وقتی شما نگاه انسان را از آسمان برداشتید و احساسات آن را زمینی پرورش دادید، این انسان رفتارش زمینی می‌شود و در نهایت، حقیقتاً تضاد منافع شکل می‌گیرد و در این تضاد منافع، شما ممکن است، با یک دست‌های قدرت پنهانی، برخی از ضعف‌ها را بیوشانید، اما یک جایی بروز می‌کند. الان زمان بروز آن ضعف‌هاست. بحرانی مثل کرونا، ضعف اخلاقی جامعه غرب را کاملاً آشکار کرده است. هم در اخلاق مدیران‌شان هم در احاد جامعه (همان).
لزوم رصد طراحی‌های تمدن غرب در زمینه کرونا جهت مقابله با آن	غفلت از برنامه‌های دشمن پیرامون کرونا موجب شکست و بالعکس موجب پیروزی ما خواهد شد.	اگر ما از طراحی‌های دشمن غافل بشویم ممکن است که این ویروس را به یک امری علیه ما تبدیل کنند. ولی اگر ما از طراحی‌های دشمن غافل نشویم و موضع‌گیری تمدنی بکنیم، حتماً ما پیروز خواهیم شد، کما اینکه در مراحل قبل هم پیروز شدیم (همان).
تمدن غرب در حال فروپاشی	سیاست عربان و عدم رعایت اصول اخلاقی لیبرال دموکراسی علائم فروپاشی تمدن غرب است.	اصولاً وقتی یک قدرتی در حوزه سیاست، عریان عمل می‌کند و اصول اخلاقی را رعایت نمی‌کند، علامت افول آن قدرت است. لیبرال دموکراسی به لیدری آمریکا که شعار آزادی و دموکراسی و حقوق بشر را سر می‌داد و با این شعارها جامعه جهانی را تحت تأثیر قرار می‌داد و ایدئولوژی‌اش را جهانی کرده بود، به رفتارهای عربان ضد اخلاقی رو آورده است. مثل حمله نظامی که به غرب آسیا کرده است، آن هم با ادعای تغییر نقشه جغرافیای این منطقه و مسائلی دیگر و شکست بزرگی که خورده است. این‌ها به نظر من، علامت فروپاشی و افول تمدن غرب است که دارد آشکار پیدا می‌شود و سرعت هم پیدا می‌کند (سایت روزنامه کیهان) ^۲ .

^۱. <https://www.mashreghnews.ir/news/1070674/>

^۲. <http://kayhan.ir/fa/news/187941/>

جدول ۶- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری

دال‌های اساسی مرحله عمیق	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن
برنامه‌های تمدن غرب در دوران پسا کرونا	غرب در پشت پرده کرونا
	احتمال دوران پسا کرونا؛ تداوم حاکمیت مادی غرب به شکل حاکمیت مجازی
افول تمدن غرب	تمدن غرب در حال فروپاشی
	احتمال دوران پسا کرونا؛ بروز ضعف تمدن غرب
	مشکلات اخلاقی تمدن غرب
	احتمال دوران پسا کرونا؛ تبدیل نظم مادی مدرن به نظم معنوی
نبرد تمدنی غرب و اسلام	جوانب امنیتی و علوم کرونا
	نظم جدید پسا کرونایی
	ضرورت آمادگی لازم برای مقابله با تحرکات تمدن غرب در زمینه بیماری کرونا
	عدم اطمینان به سازمان بهداشت جهانی
	نبرد اصیل تمدنی بین جمهوری اسلامی و غرب
	نبرد تمدنی اسلام و غرب

جدول ۷- گفتمان آیت اله کاظم صدیقی

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
همدلی و همراهی راز پیروزی بر چالش کرونا	همدلی و همراهی مردم مثل دوران دفاع مقدس عامل پیروزی بر ویروس کروناست.	شرایط مبارزه با بیماری کرونا برای ایران مانند جبهه بود، اگر جنگ هشت ساله نبود، ما پخته و با تجربه نبودیم و نمی‌توانستیم، به این کیفیت با این بیماری مبارزه کنیم، لذا با استفاده از تجارب جبهه و جنگ و همدلی و همراهی همه مردم توانستیم، در برابر مشکلات کرونا بایستیم؛ لذا در مقایسه با سایر کشورها در بحث مقابله با مشکلات ایران در جهان بی‌نظیر است (سایت خبرگزاری دفاع مقدس). ^۱
گناه بشر علت نزول بلای کرونا	بلای الهی نتیجه گناهان بشریت است.	هر گناهی مربوط به ناسازگاری‌ها، بی‌بند و باری، حرام خوری، قطع صلح رحم و بی توجه به حقوق ضعفاست، این ویروس کرونا نیز به عنوان بلای الهی نتیجه گناهان بشریت است باید عبرت گرفته و به سوی خدا برگردیم (سایت خبرگزاری رسا). ^۲
ترکیب خلاقانه برای برگزاری مجالس حسینی و رعایت بهداشت	برگزاری مراسم حسینی همراه با رعایت اصول بهداشتی	ما متعهد و ملتزم هستیم که سلامت و بهداشت جامعه به مخاطره نیفتد، همچنین مراسم سالار شهیدان را هم به بهترین نحو برگزار کنیم؛ بنابراین باید با هوشمندی و خلاقیت عزاداران بهانه به دست بدخواهان و دشمنان ندهیم (همان).
ضرورت توجه به دین‌مداری و اخلاق در دوران کرونایی	دوری از دین و اخلاق به مراتب خطرناک‌تر از کرونا است.	خطرناک‌تر از ویروس کرونا، ویروس نفاق، بی‌دینی و دروغ است (همان).
عجز بشر در برابر کرونا با وجود تمام پشرفتها	ناتوانی بشر در برابر بلای کرونا و فهم عظمت الهی	این بلای عمومی عجز و ناتوانی بشر را ثابت کرد تا از خداوند متعال درخواست فرج و رفع بلا داشته باشیم؛ ماهیت دنیا بلا و گرفتاری است (همان).
همسو بودن عقل و شرع در وجوب رعایت اصول بهداشتی	رعایت اصول بهداشتی از نظر عقلی و شرعی واجب است.	رعایت بهداشت و دفع ضرر و وجوب عقلی و شرعی دارد، از این رو همه مردم باید مراقب سلامتی خودشان باشند (همان).

^۱ <https://defapress.ir/fa/news/404795/>^۲ <https://rasanews.ir/fa/news/658551/>

انسان در مواجهه با مشکلات باید به خداوند متعال توکل کند، زیرا در نفوذ الهی کمبود و نقصی وجود ندارد (همان).	توکل بر خدا، در زمان بروز مشکلات	راه حل مشکلات، توکل بر خدا
استغفار کلید خروج از بن‌بست‌ها و موجب پاک شدن انسان از آلودگی‌ها می‌شود؛ استغفار، صلوة رحم، نماز شب، دعا و صدقه دادن عمر انسان را افزایش و سبب رفع بلا می‌شود (همان).	استغفار و عبادت راه رفع بلاست.	توجه به استغفار و عبادت در کنار رعایت بهداشت
امروز این بیماری فراگیر قدرت‌های بزرگ را به زانو درآورده و این نشانه اراده و قدرت الهی است و هیچ قدرتی نمی‌تواند با قدرت خداوند مقابله کند (همان).	بیماری کرونا قدرت‌های بزرگ جهانی را نیز عاجز کرده است.	عجز قدرت‌های بزرگ جهانی در برابر قدرت الهی
انسان هنگام مبتلا شدن به بیماری عاجز بودن خود را اقرار و قدرت الهی را درک می‌کند؛ بیماری فرصتی است تا انسان بتواند تهدید را به فرصت تبدیل کند (همان).	بیماری کرونا نشان عجز انسان و قدرت الهی است.	بلای کرونا مجالی برای پناه بردن انسان عاجز به عظمت خداوند

جدول ۸- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله کاظم صدیقی

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	دال‌های اساسی مرحله عمیق
همدلی و همراهی راز پیروزی بر چالش کرونا	همدلی و همراهی مومنین
گناه بشر علت نزول بلای کرونا	استغفار از گناه و عبادت برای دفع بلای کرونا
توجه به استغفار و عبادت در کنار رعایت بهداشت	
ترکیب خلاقانه برای برگزاری مجالس حسینی و رعایت بهداشت	ضرورت برگزاری مجالس حسینی در شرایط کرونایی با رعایت اصول بهداشتی
ضرورت توجه به دین‌مداری و اخلاق در دوران کرونایی	توجه به دین‌مداری و اخلاق در کناه رعایت اصول بهداشتی
همسو بودن عقل و شرع در وجوب رعایت اصول بهداشتی	وجوب رعایت اصول بهداشتی
راه حل مشکلات، توکل بر خدا	کرونا نشانی از عجز بشر و قدرت خدا
عجز قدرت‌های بزرگ جهانی در برابر قدرت الهی	
بلای کرونا مجالی برای پناه بردن انسان عاجز به عظمت خداوند	
عجز بشر در برابر کرونا با وجود تمام پشرفتها	

جدول ۹- گفتمان آیت اله سیداحمد علم الهدی (منبع: سایت رسمی آیت اله سیداحمد علم الهدی^۱)

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت‌گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
باورمندی به خدا ضامن حفظ اصول بهداشتی	رعایت اصول بهداشتی در مراسم دینی و عدم رعایت اصول بهداشتی در مراسمی که نامی از خدا نیست	باورمندی به خدا، قوی‌ترین ضامن اجرای حفظ نظم بهداشتی است، درحالی که شما در مراکز مختلف تفریحی، چنین رزم مردمی را مشاهده نمی‌کنید؛ یعنی مشکل ما در این که این شهر و استان منطقه قرمز قرار گرفته است، عمدتاً به خاطر بی‌ملاحظگی‌ها و لاپالی‌گری‌هایی که در حفظ اصول بهداشتی مردم در مراکز تفریحی و اقتصادی قرار می‌دهند، یعنی آنجا که پای خدا مطرح نیست، آنجایی که مسأله میولات و جریان عادی زندگی مردم مطرح است، مردم هیچ ضامن اجرایی برای حفظ نظم بهداشتی و حفظ اصول بهداشتی ندارند، با این که سلامتی خودشان را می‌خواهند، اما عامل و ضامن اجرایی که نظم بهداشتی را در بین آنان اجرا کند وجود ندارد، اما آنجایی که پای دین و خدا هست وقتی مرجع تقلید و رهبر دینی و مذهبی مردم می‌گوید حفظ اصول بهداشتی از لوازم هست، به خوبی رعایت می‌کنند و ما نمونه این نظم را در دعای عرفه دیروز مشاهده کردیم.
ضرورت تعظیم شعائر دینی	تعظیم شعائر باعث تقوای دل می‌شود.	خداوند در قرآن می‌فرماید «وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ آلِهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ» (سوره حج، آیه ۳۲)، تعظیم شعائر باعث تقوای دل‌هاست، یعنی تقوای عمل از تقوای دل برخاسته است وقتی تقوا در درون دل‌ها آمد، خواسته‌ها را تنظیم می‌کند، خلاف شرع، دین و خلاف رضای خدا در دل به وجود نمی‌آید تا در مرحله عمل اجرا شود و تعظیم شعائر، نتیجه‌اش «تَقْوَى الْقُلُوبِ» است یعنی دل‌هایی که تقوا دارد تعظیم شعائر می‌کند.
اجرای تعظیم شعائر همراه با رعایت اصول بهداشتی	توصیه به مسئولین پیرامون ضرورت اجرای تعظیم شعائر در کنار رعایت اصول بهداشتی	عزیزان مسئول ما در ستاد مقابله با کرونا باید توجه کنند که مسأله تعظیم شعائر از آن واقعیت‌های غیرقابل تفکیک از زندگانی مردمی است که این مردم متدین هستند، مسلمان هستند و به اهل بیت پیغمبر علاقه دارند، مسأله عید قربان تعظیم شعائر است، عید غدیر و مراسم محرم و صفر تعظیم شعائر است؛ همچنان که در فرمایشات امروز مقام معظم رهبری بود «اصل مسأله تعظیم شعائر محرم و صفر باید به خوبی اجرا شود»، در عین حال فرمودند: «مدیریت این قضیه با ستاد مقابله با کرونا است»، این ستاد تنها ستادی نیست که مسئولیت و وظیفه درمانی و بهداشتی داشته باشد، مسئولیت مدیریت در مقام حفظ بهداشت و سلامتی مردم دارد، چون باید سلامتی مردم تأمین شود، بنابراین، اقتصاد، فرهنگ و تعظیم شعائر مردم باید در اینجا تصمیم‌گیری بشود و در اینجا مدیریت بشود.
توجه به اقتصاد و معیشت مردم در دوران کرونا	توجه به معیشت مردم و اقتصاد با رعایت اصول بهداشتی	ما قرار است در حال حاضر همراه با این بیماری زندگی کنیم پس باید برنامه‌ریزی کنیم که اجتماعات را با این شرایط مدیریت کنیم تا استیصال اقتصادی برطرف شود و مردم را در تنگنای اقتصادی قرار ندهیم. هزاران نفر کارگر روزمزد در فضای تفریحی و رستوران‌ها داشتیم که بیکار شدند و خب این مسأله خیلی از زندگی‌ها را بهم ریخته است. باید به معیشت مردم بیشتر بها داده شود. می‌شود با محافظین سلامت، مردم را وادار به رعایت بهداشت کرد و پروتکل‌های بهداشتی را درست اجرا کرد تا مردم هم با رفع نیاز اقتصادی‌شان دغدغه رعایت بهداشت را بیشتر پیدا کنند.

^۱ <https://alamolhoda.com/>

<p>عدم تعطیلی و برقراری امور اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با رعایت اصول بهداشتی</p>	<p>عدم حذف ارتباطات اجتماعی و امور اقتصادی و فرهنگی و در عین حال توجه به امر بهداشت</p>	<p>اینجا یک مسأله برای همه مسئولان ما چه نسبت به مسأله نماز جمعه، مراکز دینی و مذهبی و چه نسبت به مسائل مختلف اقتصادی و فرهنگی که در جامعه وجود دارد، قابل توجه است؛ مسئولان باید مدیریت جامع‌تر و کامل‌تری را در نظر بگیرند؛ عزیزان، در مسأله حذف و محدودیت‌های ارتباطات اجتماعی اگر بخواهیم با این ویروس بسازیم، به استیصال و یک سقوط فوق‌العاده اقتصادی و فرهنگی ما در جامعه مبدل خواهد شد که خسارتش از خسارت جانی این ویروس شاید به مراتب بیشتر و غیرقابل تحمل باشد؛ یعنی تا آخر سال بخواهیم با همین مدیریت حذف و محدودسازی در فعالیت‌ها و ارتباطات زندگی کنیم، این همه خسارت به بار می‌آید؛ اما این که این خسارت‌های اقتصادی که در کشور به وجود آمده، کار به استیصال در برخی موارد رسیدیم که مردم در زندگی‌شان مستأصل شده‌اند با سیاست حذف و محدودسازی ارتباطات نمی‌شود جامعه را اداره کنیم، مسئولان ما باید بنشینند و فکر دیگری بکنند، باید ارتباطات را مدیریت کنند نه این که حذف کنند، در حرم امام رضا (علیه‌السلام) را بستن، نماز جمعه را تعطیل کردن، مساجد را بستن، در بازار و دستگاه‌های تفریحی را بستن، علاج قضیه نیست، مدیریت بر حسب بی‌تدبیری است، این تدبیر نیست، این مدیریت غیر مدبرانه است که همه چیز را حذف و محدود کنیم، ارتباطات تا چه حد محدود شود؟ ارتباطات اقتصادی قائمه زندگی ما است، مردم ما دارند در مشکلات اقتصادی دست‌وپا می‌زنند، در مشهد ما به خاطر قطع زائر، جریان فشار اقتصادی مردم را مستأصل کرده، عزیزان مسئول ما باید بنشینند برای مقابله با این ویروس فکری بکنند.</p>
<p>عرصه بهداشت و مبارزه با کرونا، عرصه جهاد در راه خدا</p>	<p>فعالین عرصه بهداشت در راه خدا جهاد می‌کنند.</p>	<p>این را عزیزان ما باید توجه داشته باشند جهاد در راه خدا خستگی‌پذیر نیست، عزیزانی که در این عرصه‌های درمانی و بهداشتی در این مراکز و بیمارستان‌ها دارند زحمت می‌کنند، چه پزشکان، چه پرستاران باید توجه داشته باشند که این‌ها در حال جهاد در راه خدا هستند، جهاد در راه خدا خستگی‌پذیر نیست، مجاهدی که وارد عرصه جهاد شد، هیچ‌وقت خسته نمی‌شود، تا آخر خط کار خودش را ادامه می‌دهد؛ اما این که الان عزیزان ما همین‌طور هستند.</p>
<p>رعایت اصول بهداشتی امری واجب از نظر شرعی</p>	<p>وجوب حفظ سلامتی و حرمت عدم رعایت بهداشت</p>	<p>رعایت مسائل بهداشتی این روزها واجب است و اگر آسیبی به کسی برسد حرام شرعی است. مقام معظم رهبری هم به این امر تأکید داشتند تا همه پروتکل‌های بهداشتی را رعایت کنند و از ماسک استفاده کنند و بنده هم چون نمی‌توانستم از ماسک استفاده کنم با مشورت با متخصصین از شیلد استفاده می‌کنم تا در حد توانم پروتکل‌های بهداشتی را رعایت کنم و شما عزیزان هم طرخی بدهید که با این شرایط اقتصادی، مسأله رعایت بهداشت یک مسأله‌ی روزانه عادی شود و مردم بتوانند به امورات زندگی‌شان برسند.</p>
<p>کرونا به عنوان آزمون الهی</p>	<p>نزول بلا، آزمایشی الهی برای ارتقاء انسان است.</p>	<p>در فراز دیگری از دعای ابوحمزه ثمالی عرضه می‌داریم «خدایا نمی‌دانم کدام نعمت را سپاسگزاری کنم، آدم بدی بودم مرا در مردم خوب قرار دادی، فعل قبیح انجام دادم و قبیح مرا پوشاندی»، جمله‌ای که مهم است، این جمله است، «خدایا تو بلا برای من نازل کردی، بلا بزرگ هم نازل کردی اما پشت سر این بلا، مهربانی‌ات مرا تنها نگذاشت»، می‌گویم بلا نازل کردی من آزمایش شوم اما مهربانی تو به سراغ من آمد، مرا با بلا تنها نگذاشتی و مرا دست به گریبان بلا تنها نگذاشتی، تو به فریادم رسیدی، این بلا را برای من موقعیت خاصی قرار دادی که در زندگی‌ام ارتقاء و توسعه پیدا کنم.</p>
<p>کارآمدی اسلام و تمدن اسلامی در مقابله با مسأله کرونا</p>	<p>سربلندی تمدن اسلامی و سرافکنندگی تمدن غرب در مسأله کرونا</p>	<p>جریانی که در مانور مواسات و رزمایش مواسات در این ماه رمضان شکل گرفت، مردم ما در سراسر کشور نشان دادند با وضعیتی که امروز در ایران ما هست، کشور و جامعه ما در تمدن انسانی به عنوان برترین و بالاترین جوامع در کشورهای دنیا شناخته شده، غرب‌زده‌هایی که چشم‌شان به دروازه‌های غرب بود و تحت تأثیر مدرنیزاسیون غربی همه چیز را از غرب می‌دانستند، ببینند آنان دارند به روی هم اسلحه می‌کشند و مردم ما در این رزمایش مواسات این طور دارند زحمت می‌کشند و خدمت می‌کنند، تفاوت مردم ما با مردم غرب و مردم ما با انسان‌هایی که متمم به نعمت این تمدن نیستند، تفاوت ما در دین و اسلام ما هست، آنانی که ادعای تمدن داشتند و روزی در کشور ما می‌آمدند و حق توحش می‌گرفتند، امروز به چه روزی رسیدند که به قول آن سیاست‌مدار آمریکایی که گفت «غرب، وحشی‌گری خودش را نشان داد» و مردم ما در چه شرایطی در تمدن قرار دارند.</p>

همکاری و تعاون ذیل مسجد برای رفع کرونا	همکاری مجموعه‌های انقلابی ذیل مرکز رسیدگی به امور مساجد برای مقابله با کرونا	ائمه جماعات در سراسر استان در این مسأله کاملاً اقدام خواهند کرد از این رو دبیر این قرارگاه، ریاست محترم مرکز رسیدگی به امور مساجد است، همه نهادهای مقدس و تشکل‌های مردمی نیز در این قرارگاه عضویت دارند، جریان پر برکت آستان قدس رضوی، بسیج و سپاه، نهاد مقدس کمیته امداد و دستگاه‌های وابسته به جریان‌های دولتی و حاکمیتی، هلال احمر، بسیج جامعه پزشکی، تشکل‌های مردمی و دیگر مجموعه‌ها در این قرارگاه عضویت دارند.
پیروزی تمدن نوین اسلامی در مقابل سایر تمدن‌ها در مسأله کرونا	سبقت تمدن نوین اسلامی از سایر تمدن‌های شیطانی و مدرن در مسأله کرونا به وسیله مواسات	فرمایش رهبر معظم انقلاب، نشان دادن عظمت و قدرت تمدن نوین اسلامی در یک مسابقه فرهنگی با فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف جهانی است؛ از دوران مدرنیته که در جهت مدرنیزاسیون کردن کشورهای جهان سومی، جریان‌های استعماری در غرب فعالیت داشتند که فرهنگ مدرنیته و غرب را به عنوان پیشوای تمدن در جهان نشان دهند، در نمایش مسأله بیماری کرونا به اینجا رسیده در کشورهای پیشرفته غربی مردم اسلحه خریدند که همدیگر را بکشند و در یک تمدن نوین اسلامی که در جامعه ما به وجود آمد، مردم دست به دست هم دادند تا یکدیگر را نجات دهند. وجود این قرارگاه، همبستگی و جریان مواساتی که رهنمود فرهنگی رهبری است، در مانور سبقت تمدن اسلامی و فرهنگ دینی ما بر فرهنگ شیطانی مدرنیته و مدرنیسم غربی هست.
مشارکت در مقابله با کرونا در حکم احیای اسلام	افرادی که برای مقابله با کرونا مشارکت داشتند همچون مجاهدین احیاگران اسلام هستند	شما عزیزانی که در تشکل‌های مردمی، مشارکت‌های مردمی و نهادهای مقدس انقلابی که در این امر مشارکت قوی داشتید، بدانید در احیای اسلام و عظمت بخشی اسلام نقش داشتید، فقط این نیست که شما یک آدم درمانده را دستگیری کردید، عظمت شما به این است که در کنار رزمندگان بدر و احد در کنار پیغمبر و رسول‌الله، آنان آن روز اسلام را برپا کردند و شما اسلام را احیا کردید.
سربلندی مسلمانان در مسأله کرونا	مسلمانان در صف اول مقابله با کرونا در حالیکه غیر مسلمین برخوردارند ناکارآمد با مسأله داشتند	ویروس کرونا آمد چین را به هم مالید و آن مسائل را به وجود آورد، آمریکا عین خیالش نبود، روزی این ویروس به سراغ آنان می‌رود تا برنامه‌ریزی کنند، روزی هم که آمد، عرضه مدیریت آن را نداشتند، مدیریت این شد که گور دسته‌جمعی، انسان‌های بالای هفتاد سال را از همه سرویس‌های خدمات درمانی محروم کنند که به دیگران بدهند، این مایه مصیبت است، حتی در کشورهای غربی نیز آنجایی که اگر مبارزه با ویروس کرونا جریانی به وجود آورده، صف اول مسلمانان بودند، در انگلیس صف مقدم مقابله با کرونا مسلمانان بودند، انگلیسی که جزو برنامه‌های قطعی‌اش اسلام هراسی در خود این کشور و دنیا است.
کرونا زمینه‌ساز بیداری بشر	کرونا به عنوان بلایی آخرالزمانی است که مردم را متوجه خدا کرد	این مسأله‌ای که به عنوان علائم ظهور معروف هست، قضایایی در بعضی روایات و نقل‌ها وجود دارد اما این علائم اگر مجموعه این قضایایی که به عنوان علائم ظهور است، اگر بررسی کنیم، جوهره‌اش یک واقعیت است و آن این است که حوادث آخرالزمان، مردم را بیشتر متوجه خدا می‌کند، یعنی آدم‌های بی‌خدا را به خدا معتقد می‌کند و آدم‌هایی که متوجه اسلام و واقعیت‌های اسلام و امتیازات آن را نمی‌داند، متوجه می‌شوند. کرونا که پیش آمد، چنین نقشی داشت، بسیاری از بی‌خداهای متوجه خدا شدند، در برخی از رسانه‌های فضای مجازی، بخشی از هندوها و بت‌پرست‌های هند را نشان می‌داد که به خاطر ناامیدی از خداهای سنگی و چوبی خودشان، بت‌ها را در کامیون گذاشتند و بت‌ها را در دریا ریختند، از اعتقاد به سنگ و چوب جماد به عنوان یک موجودی تحت عنوان خدا یا مقرب خدا ناامید شدند و به خدا توجه کردند.
حرمت عدم رعایت بهداشت از نظر شرعی	حرکتی که موجب انتقال ویروس بشود حق الناس و حرام است	گر من حرکتی انجام دادم که به عنوان عامل انتقالی ویروس را از یک فرد مبتلا به یک فرد غیر مبتلا برسانم، من معصیت خدا را انجام دادم و این حق الناس است و باید این را در درگاه خدا جواب بدهم؛ باید تمام مجامع دینی و مذهبی خودمان را بر اساس این حقیقتی که افراد متخصص و موضوع شناس اعلام کردند و بر این اساس فتوای رهبری نیز وجود دارد، باید همه اجتماعات و برنامه‌هایمان را با این وضع تنظیم کنیم.

جدول ۱۰- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیداحمد علم الهدی

دال‌های اساسی مرحله عمیق	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن
دین ضامن و دعوت کننده به اصول بهداشتی	باورمندی به خدا ضامن حفظ اصول بهداشتی
	عرصه بهداشت و مبارزه با کرونا، عرصه جهاد در راه خدا
	رعایت اصول بهداشتی امری واجب از نظر شرعی
	حرمت عدم رعایت بهداشت از نظر شرعی
تأکید بر تداوم روال معمول زندگی با رعایت اصول بهداشتی	ضرورت تعظیم شعائر دینی
	اجرای تعظیم شعائر همراه با رعایت اصول بهداشتی
	توجه به اقتصاد و معیشت مردم در دوران کرونا
	عدم تعطیلی و برقراری امور اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با رعایت اصول بهداشتی
بلای کرونا؛ زمینه ساز بیداری بشر	کرونا به عنوان آزمون الهی
	کرونا زمینه‌ساز بیداری بشر
کارآمدی تمدن اسلامی در مواجهه با مسأله کرونا	کارآمدی اسلام و تمدن اسلامی در مقابله با مسأله کرونا
	پیروزی تمدن نوین اسلامی در مقابل سایر تمدن‌ها در مسأله کرونا
	سربلندی مسلمانان در مسأله کرونا
توجه به همکاری و مشارکت با محوریت حفظ قوام اسلامی	همکاری و تعاون ذیل مسجد برای رفع کرونا
	مشارکت در مقابله با کرونا در حکم احیای اسلام

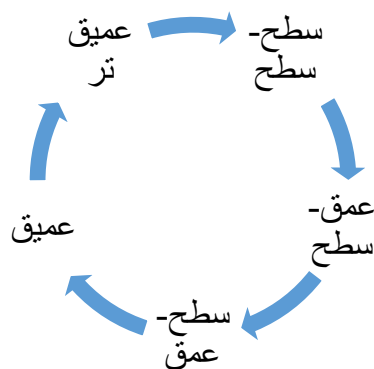
جدول ۱۱- گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری (منبع: سایت پایگاه اطلاع‌رسانی حضرت آیت اله بوشهری ۱)

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن	جهت‌گیری و گرایش متن	برداشت از اصل متن
جدی گرفتن کرونا به عنوان یک مسأله اجتماعی در اسلام	توجه به ابعاد اجتماعی و مسئولیت‌پذیری در اسلام	اسلام دین تک‌بعدی نیست و ابعاد مختلفی دارد و علاوه بر بعد عبادی و اخلاقی، بعد اجتماعی نیز دارد یعنی مسئولیت‌پذیری در دین وجود دارد.
در مسأله کرونا؛ کمک رسانی به همه مردم دنیا و محدود نکردن دایره کمک رسانی به مسلمانان	کمک‌رسانی به همه انسان‌ها در مسأله کرونا امری لازم است	مواسات و کمک‌رسانی باید به همه مردم باشد و نباید در کمک‌رسانی به مسلمانان توجه کنیم بلکه باید به همه انسان‌ها با دین‌های مختلف کمک کنیم.
مواسات موجب ریشه کن شدن فقر	مواسات و کمک‌رسانی موجب ریشه کن شدن فقر و زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان می‌شود	امیرالمومنین فرمودند هیچ چیز مثل مواسات نمی‌تواند برادری را در جامعه اسلامی حفظ کند، اگر به همسایه و نیازمندان توجهی داشته باشیم علاوه بر اینکه مورد لطف خداوند قرار می‌گیریم فقیری در جامعه باقی نمی‌ماند و همچنین بستر سازی برای ظهور امام زمان است.
هدایت‌گری و خدمات اجتماعی؛ دو وظیفه طلاب حوزه علمیه	هدایت‌گری و حضور در عرصه‌های مختلف خدمات اجتماعی از نقش‌های طلاب است	نقش هدایت‌گری برای جامعه نخستین نقش است، هدایت‌گری سیاسی دیگر نقش طلاب در جامعه است، این نقش و بصیرت افزایی به عنوان یکی از اهداف اساسی حوزه‌های علمیه است؛ همچنین راهنمایی و حضور در عرصه‌های مختلف خدمات‌های اجتماعی از دیگر نقش‌های طلاب است.
ویروس کرونا زمینه ساز بیداری بشر	بلا نتیجه گناه بشر است که خداوند برای توبه بشر نازل کرده است	خداوند هنگامی که بندگانش دچار گناه می‌شوند آن‌ها را به بلا و مصیبت مبتلا کرده و میوه درختان آن‌ها کاهش پیدا می‌کند و برکات و خیرات از زندگی آن‌ها می‌رود و علت این مشکلات به این خاطر است که بدانند خداوند همه کاره است و توبه کنند.
رعایت اصول بهداشتی در کنار توجه به معنویات	تأکید بر رعایت اصول بهداشتی	ویروس مهلک کرونا در کشورمان وجود دارد باید تذکرات کادر درمانی را جدی بگیریم، به سمت آرامش نسبی حرکت می‌کردیم که در روزهای اخیر مجدد این ویروس شدت پیدا کرد که رعایت نکات بهداشتی مورد تأکید همگان باشد.
بلای کرونا فرصتی برای رشد و تکامل	توسل به درگاه الهی برای دفع بلای کرونا	در این ایام و شرایطی که ویروس کرونا و این بیماری مهلک دنیا را فراگرفته فرصتی به وجود آمده تا با رعایت اصول بهداشتی و توصیه‌های مسئولان وزارت بهداشت با حضور در مساجد به درگاه خداوند متوسل بشویم. این شب‌ها (شب قدر) بهترین فرصت است که از خداوند متعال طلب کنیم که این بیماری مهلک را دفع کند و مردم جهان با سلامت و عافیت به زندگی خودشان ادامه بدهند.

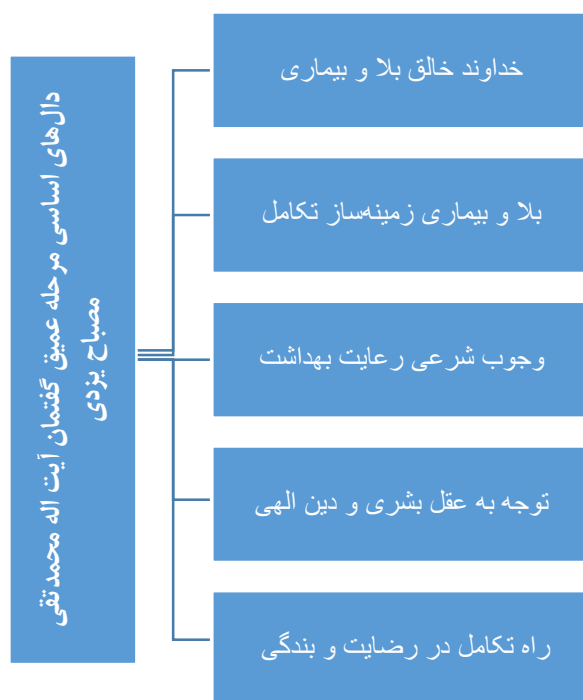
عجز بشر در مقابل ویروس کرونا و قدرت الهی با وجود تمام پیشرفت‌هایش	ویروس کرونا امتحانی بود که عجز بشر را به نمایش گذاشت	ویروس کرونا بسیار کوچک است ولی جهان را فراگرفت و انسان‌هایی که احساس تکبر می‌کردند درمانده شده‌اند، خداوند اگر بخواهد آزمایش کند به این موضوع می‌رسیم که بشر موجود کوچکی است که نمی‌تواند اختیاری از خود داشته باشد.
بلای کرونا به عنوان یک امتحان الهی	یکی از فلسفه‌های بلاهای الهی امتحان همگانی است	یکی از فلسفه‌های بلاهای الهی موضوع آزمایش و امتحان است، این آزمایش مربوط به گروه خاصی نیست و همگانی است و حضرت آدم نیز مورد آزمایش الهی قرار گرفت.
اسلام؛ دین عقلانیت و معنویت	توجه به ادعیه در کنار رعایت اصول بهداشتی	دین ما عقلانیت است و ما در کنار توصیه‌های پزشکی که مردم آن را رعایت می‌کنند و در خانه می‌مانند تا بقیه مردم آسیب نبینند، گنجینه گران‌بهایی از ادعیه را نیز داریم که باید از آن‌ها بهره ببریم.
توجه به دعا در کنار رعایت اصول بهداشتی در مسأله کرونا	متوسل شدن به دعا هنگام گرفتاری‌ها	باید در کنار رعایت مسائل بهداشتی به گنجینه گران‌بهای دعا تکیه کنیم، در این زمینه دعاهایی وارد شده است و سیره پیشوایان دینی این بوده که در هنگام گرفتاری و بلا متوسل به ادعیه می‌شدند.

جدول ۱۲- تحلیل مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی بوشهری

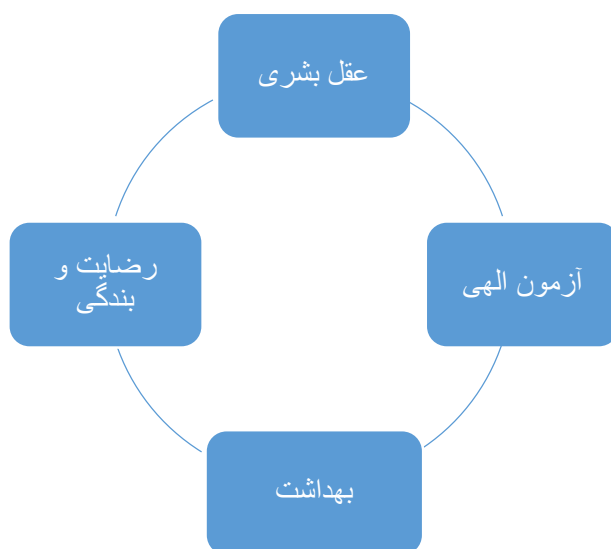
دال‌های اساسی مرحله عمیق	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن
اهمیت بالای مسائل اجتماعی در نگاه اسلام	جدی گرفتن کرونا به عنوان یک مسأله اجتماعی در اسلام
نگاه انسانی و فرا دینی نسبت به کمک رسانی در مسأله کرونا	در مسأله کرونا؛ کمک رسانی به همه مردم دنیا و محدود نکردن دایره کمک‌رسانی به مسلمین
مواسات و همدلی	مواسات موجب ریشه کن شدن فقر
حضور جدی طلاب حوزه علمیه در مقابل مسأله کرونا	هدایت‌گری و خدمات اجتماعی؛ دو وظیفه طلاب حوزه علمیه
توجه به رعایت اصول بهداشتی و معنویات به صورت توأمان	رعایت اصول بهداشتی در کنار توجه به معنویات اسلام؛ دین عقلانیت و معنویت
بلای کرونا به عنوان امتحان الهی	بلای کرونا فرصتی برای رشد و تکامل
	عجز بشر در مقابل ویروس کرونا و قدرت الهی با وجود تمام پیشرفت‌هایش
	بلای کرونا به عنوان یک امتحان الهی
	ویروس کرونا زمینه ساز بیداری بشر

نمودار ۱- سطوح تحلیلی گفتمانی طبق روش پدام

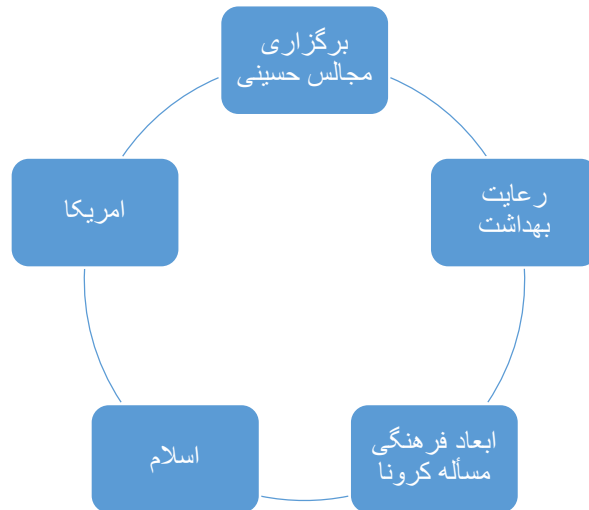
نمودار ۲- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی

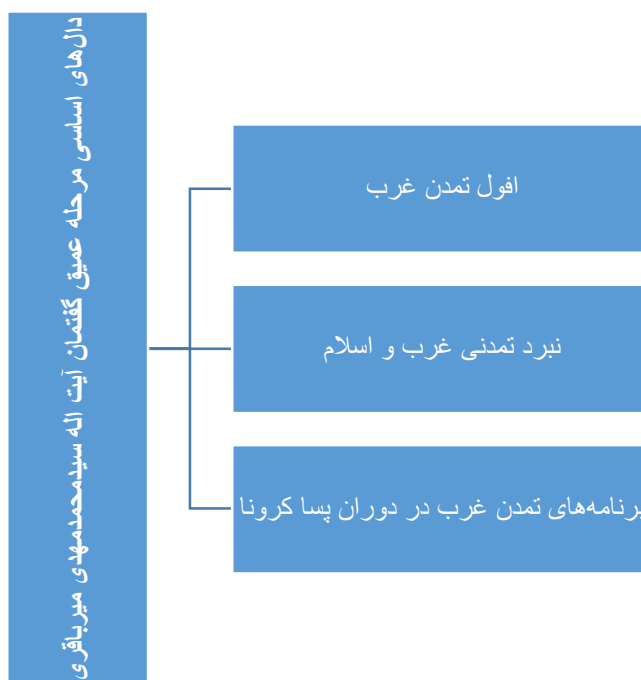
نمودار ۳- نقشه معنایی گفتمان آیت اله محمدتقی مصباح یزدی

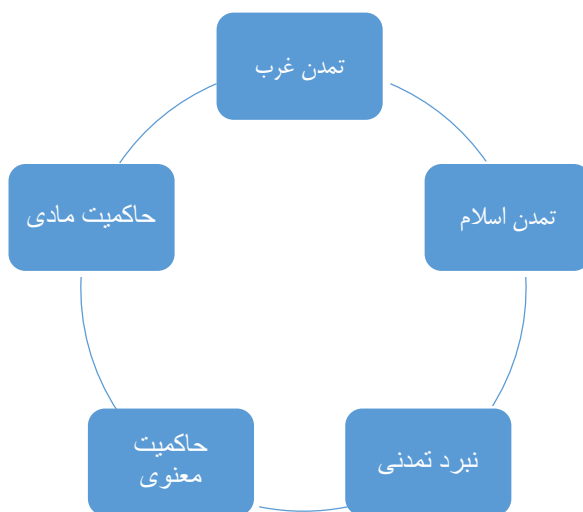
نمودار ۴- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی

نمودار ۵- نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیداحمد خاتمی

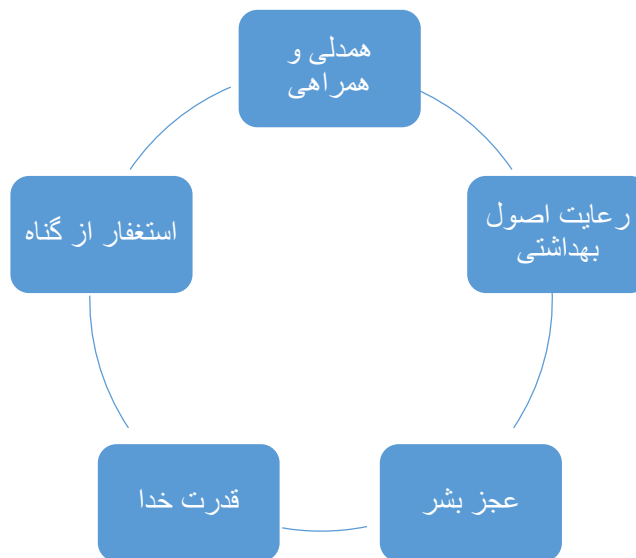
نمودار ۶- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفت‌وگو آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری

نمودار ۷- نقشه معنایی گفت‌وگو آیت اله سیدمحمد مهدی میرباقری

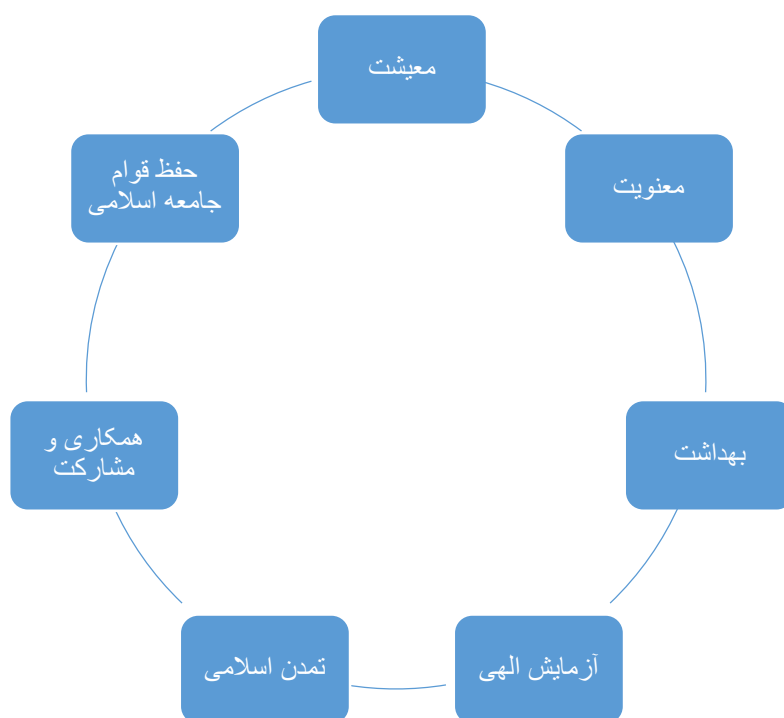
نمودار ۸- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفتمان آیت اله کاظم صدیقی

نمودار ۹- نقشه معنایی گفتمان آیت اله کاظم صدیقی

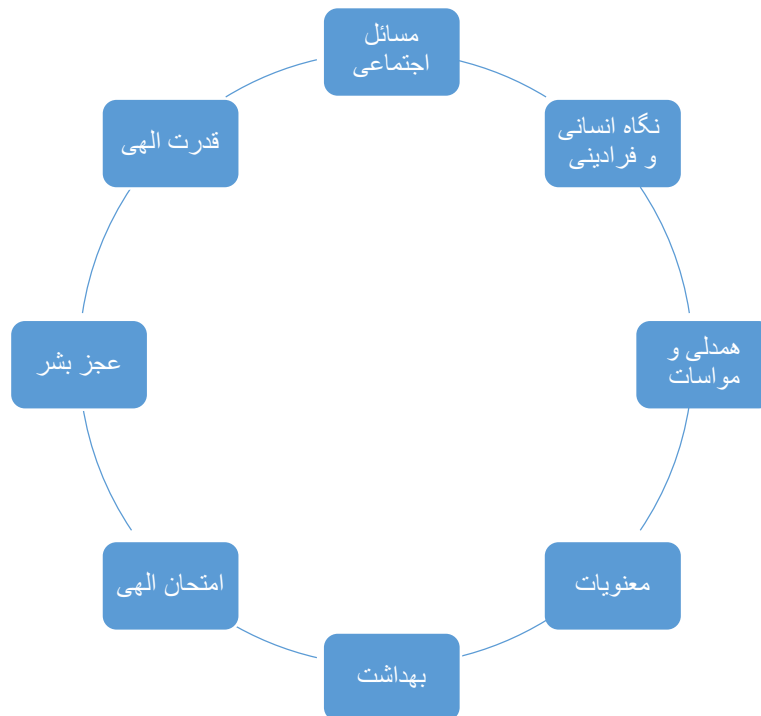
نمودار ۱۰- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفت‌وگو آیت‌الله سیداحمد علم الهدی

نمودار ۱۱- نقشه معنایی گفت‌وگو آیت‌الله سیداحمد علم الهدی

نمودار ۱۲- دال‌های اساسی مرحله عمیق گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی پوشه‌ری

نمودار ۱۳- نقشه معنایی گفتمان آیت اله سیدهاشم حسینی پوشه‌ری

فهرست منابع

- کتاب‌ها.
قرآن کریم.
نهج البلاغه.
بشیر، حسن. (۱۳۹۱). "رسانه‌ها بیگانه: قرائتی با تحلیل گفتمانی"، تهران: سیمای شرق.
بشیر، حسن. (۱۳۹۵). "دیپلماسی گفتمانی: تعامل سیاست، فرهنگ و ارتباطات"، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
دونزباخ، ولفگانگ. (۱۳۹۸). "فلسفه ارتباطات (دانشنامه موضوعی بین‌المللی ارتباطات)"، مترجم: احسان شاه قاسمی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
فرکلاف، نورمن. (۱۳۸۹). "تحلیل انتقادی گفتمان"، ترجمه: گروه مترجمان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
یورگسن، ماریان. و فیلیپس، لوئیز. (۱۳۸۹). "نظریه و روش در تحلیل گفتمان"، ترجمه هادی جلیلی. تهران: نشر نی.
سایت‌ها
(۱۳۹۹/۰۴/۲۹) سایت خبرگزاری رسمی حوزه:
<https://www.hawzahnews.com/>
(۱۳۹۹/۰۴/۲۰) سایت روزنامه همشهری:
<https://www.hamshahrionline.ir/>
(۱۳۹۹/۰۵/۰۳) پایگاه خبری-تحلیلی مدارا:
<http://modara.ir/>
(۱۳۹۹/۰۳/۲۰) سایت خبر آنلاین:
<https://www.khabaronline.ir/>
(۱۳۹۹/۰۵/۲۲) سایت پایگاه خبری-تحلیلی مثلث:
<https://www.mosalasonline.com/>
(۱۳۹۹/۰۳/۰۲) سایت خبرگزاری تسنیم:
<https://www.tasnimnews.com/>
(۱۳۹۹/۰۴/۱۴) سایت خبرگزاری مشرق:
<https://www.mashreghnews.ir/>
(۱۳۹۹/۰۲/۰۶) سایت روزنامه کیهان:
<http://kayhan.ir/>
(۱۳۹۹/۰۵/۰۶) سایت خبرگزاری دفاع مقدس:
<https://defapress.ir/>
(۱۳۹۹/۰۵/۰۱) سایت خبرگزاری رسا:
<https://rasanews.ir/>
(۱۳۹۹/۰۳/۰۹) سایت رسمی آیت اله سیداحمد علم الهدی:
<https://alamolhoda.com/>
(۱۳۹۹/۰۲/۱۳) سایت پایگاه اطلاع‌رسانی حضرت آیت اله بوشهری:
<http://hosseiniboshehri.ir/>

Analysis of the Discourse of Shiite Scholars in the Face of the Corona Crisis

Hassan Bashir, Javad Sabouri Kazaj

Abstract

The spread of coronary disease is one of the most important phenomena of the 21st century, which has caused great changes and challenges in the world. In Iran Country, the spread of coronary disease has created various problems; Like the challenge of the relationship between religion and science. The research aims to discover the discourse of Shiite Scholars in Iran Country on the issue of Corona. This research is based on discourse theory and qualitative method and in the form of PDAM (Practical Discourse Analysis Method) discourse analysis. The case study of Shiite Scholars in Iran Country are: Ayatollah Mohammad Taghi Mesbah Yazdi, Ayatollah Seyyed Ahmad Khatami, Ayatollah Seyyed Mohammad Mahdi Mirbagheri, Ayatollah Kazem Sedighi, Ayatollah Seyyed Ahmad Alam al-Huda and Ayatollah Seyyed Hashem Hosseini Bushehri. Some of the results of the research are: sickness and calamity is a divine test, God does things based on wisdom, religion guarantees the observance of hygienic principles, Corona is a civilized dimension in addition to the hygienic dimension. The discourse of these scholars has been studied and discovered independently and in detail.

Keywords: Shiite Scholars, Discourse, PDAM, Corona.